

24. Tiistaina 20 päivänä maaliskuuta 1990

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi vaaleja koskevien lakien muuttamisesta 871

Hallituksen esitys n:o 250/1989 vp.
Toivomusaloitteet n:ot 6, 9, 10 ja 13/
1987 vp. sekä 4, 7, 10 ja 12/1988 vp.
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 2

2) Ehdotus laiksi uusjakojen tukemisesta annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 246/1989 vp.
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 4

3) Ehdotus laiksi valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta 872

Hallituksen esitys n:o 7
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 4

4) Ehdotus laiksi ammatinvalinnanohjauksesta annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 14
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 6

Esitellään:

5) Hallituksen esitys n:o 22 ihmisoi-
keuksien ja perusvapauksien suojaami-
seksi tehdyn yleissopimuksen ja siihen
liittyvien lisäpöytäkirjojen eräiden mää-
räysten hyväksymisestä „

6) Ed. Tenhiälän ym. lakialoite n:o
20 pienyrittäjien ansioturvalaiksi 902

Siv. Pöydällepanoa varten esi-
tellään:

7) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o
5 sen johdosta, että eduskunnan tie-
toon on saatettu asetus työvoima-asiain
piiri- ja paikallishallinnon eräistä virka-
järjestelyistä (A n:o 2) 903

8) Toisen lakivaliokunnan mietintö
n:o 1 hallituksen esityksestä eräksi
sotilasoikeudenhoitoon liittyviksi laeik-
si (HE n:o 100/1989 vp.)..... „

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi
edustajat Ahde, Ajo, Anttila, Bärlund, Ha-
lonen, Joutsensaari, Juhantalo, Karkinen,
Kautto, Kemppainen, Koistinen, Laitinen, P.
Leppänen, Liikanen, Louvo, Mörttinen, Nie-
minen, Paasio, Salolainen, Skinnari, Tennilä,
Uosukainen ja Virolainen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edus-
tajat Kemppainen ja Laitinen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä
päivästä sairauden vuoksi edustajat Niemi-

nen ja Virolainen, virkatehtävien takia edustajat Salolainen, Kautto, Koistinen, P. Lepänen, Louvo ja Skinnari sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Ajo, Liikanen, Mörttinen, Tennilä ja Uosukainen, tästä ja huomista päivästä virkatehtävien takia ed. Anttila sekä tämän kuun 23 päivään sairauden vuoksi ed. Joutsensaari, virkatehtävien takia ed. Paasio sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Ahde ja Juhantalo.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluva maaliskuun 16 päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 27 ja 28, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 687 ja 688 viime valtiopäiviltä sekä n:ot 2, 3, 8, 10, 12, 13, 16 ja 40. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Suomen Pankin tilintarkastajat vuodeksi 1990

Puhemies: Luetaan Suomen Pankin tilintarkastajien vaalia koskeva eduskunnan valitsijamiesten kirjelmä.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnan valitsijamiehet
20 päivänä maaliskuuta 1990
N:o 3

E d u s k u n n a l l e

Eduskunnan valitsijamiehet kunnioittaen ilmoittavat, että he ovat tänään toimittaneet Suomen Pankin tilintarkastajien ja heidän

varamiestensä vaalin vuodeksi 1990, jolloin on valittu

tilintarkastajiksi listalta n:o 1 taloustieteiden maisteri Markus Aaltonen ja kauppatieteiden kandidaatti Esko Seppänen sekä listalta n:o 2 oikeustieteen kandidaatti Ben Zyskowitz, kaupunkitarkastaja Kalevi Mattila ja merkantti Pentti Kettunen sekä

tilintarkastajien varamiehiksi listalta n:o 1 valtiotieteen lisensiaatti Ilkka-Christian Björklund ja varatuomari Markku Pohjola sekä listalta n:o 2 diplomi-insinööri Iiro Viinanen, maanviljelijä Heikki Kokko ja kauppatieteiden lisensiaatti Ingvar S. Melin.

Valitsijamiesten puolesta:

Puheenjohtaja Kimmo Sasi

Sihteeri Carl Selenius”

Valtiontilintarkastajien täydennys

Puhemies: Luetaan valtiontilintarkastajien täydennysvaalia varainhoitovuodeksi 1990 koskeva eduskunnan valitsijamiesten kirjelmä.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnan valitsijamiehet
20 päivänä maaliskuuta 1990
N:o 4

E d u s k u n n a l l e

Eduskunnan valitsijamiehet kunnioittaen ilmoittavat, että he ovat tänään valinneet valtiontilintarkastajien varamiehiksi jäljellä olevaa varainhoitovuotta 1990 varten kauppatieteiden maisteri Pirjo Rusasen ja talousjohtaja Matti Saarisen vapautuksen saaneiden maaherra Eva-Riitta Siitosen ja ekonomi Tuulikki Hämäläisen sijaan.

Valitsijamiesten puolesta:

Puheenjohtaja Kimmo Sasi

Sihteeri Carl Selenius”

Puhemies: Eduskunta päättäneen ilmoittaa vaalista hallitukselle.

Hyväksytään.

Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen täydennys

Puhemies: Luetaan Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen täydennysvaalia koskeva eduskunnan valitsijamiesten kirjelmä.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnan valitsijamiehet
20 päivänä maaliskuuta 1990
N:o 5

E d u s k u n n a l l e

Eduskunnan valitsijamiehet kunnioittaen ilmoittavat, että he ovat tänään 20 päivänä maaliskuuta 1990 valinneet Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen uudeksi varamieheksi valtuutettujen jäljellä olevaksi toimikaudeksi pastori Raimo Vuoriston vapautuksen saaneen Ensi-Kodin johtaja Virpa Puiston sijaan.

Valitsijamiesten puolesta:

Puheenjohtaja Kimmo Sasi

Sihteeri Carl Selenius”

Eduskunnan tilintarkastajien täydennys

Puhemies: Luetaan eduskunnan tilintarkastajien täydennysvaalia koskeva eduskunnan valitsijamiesten kirjelmä.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnan valitsijamiehet
20 päivänä maaliskuuta 1990
N:o 6

E d u s k u n n a l l e

Eduskunnan valitsijamiehet kunnioittaen ilmoittavat, että he ovat tänään valinneet

eduskunnan tilintarkastajaksi kuluva varamainhoitovuotta varten valtiotieteen maisteri Tuula Linnainmaan vapautuksen saaneen maaherra Eva-Riitta Siitosen sijaan sekä valtiotieteen maisteri Tuula Linnainmaan henkilökohtaiseksi varamieheksi ekonomisti Oiva Savelan vapautuksen saaneen kauppatieteiden maisteri Pirjo Rusasen sijaan.

Valitsijamiesten puolesta:

Puheenjohtaja Kimmo Sasi

Sihteeri Carl Selenius”

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Suuri valiokunta kokoontuu huomenna kello 13.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi vaaleja koskevien lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 250/1989 vp.
Toivomusaloitteet n:ot 6, 9, 10 ja 13/1987 vp.
sekä 4, 7, 10 ja 12/1988 vp.
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 2

Puhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

2) Ehdotus laiksi uusjakojen tukemisesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 246/1989 vp.
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 4

Puhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

3) Ehdotus laiksi valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 7
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 4

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Tässä laissa valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta kumotaan entinen laki ja säädetään uusi. Mutta edelleen säilyy ongelmana se, että valtion virkamiesten saadaakseen tietää, mihin he ovat oikeutettuja tapaturman sattuessa täytyy lukea tämä laki. Sen lisäksi heidän täytyy lukea valtioneuvoston päätöksiä, asetuksia ja muita lakeja tietääkseen, mitkä etuudet heille voidaan myöntää. Tämä järjestelmä on erittäin monimutkainen, ja sosiaalivaliokunnassa kiinnitettiin huomiota siihen, että myös valtion virkamiesten oikeus tapaturmakorvauksiin voitaisiin säätää suoraan tapaturmavakuutuslaissa, joka koskee työntekijöitä muuten.

Tällä olisi byrokratiaa vähentävä vaikutus, vaikka tämä haluttiinkin asiantuntijoiden mukaan kiistää. He eivät pidä byrokratiana sitä, että ihminen joutuu penkomaan kolme neljä lakia ennen kuin tietää, mihin on oikeutettu. Mielestäni tämä on eräs byrokratian laji. Tässä mielessä valiokunta kehottaa jatkossa selvittämään, voitaisiinko asia hoitaa tapaturmavakuutuslain kautta, kun tapaturmavakuutuslakiin on tulossa muutosesityksiä. Valtion virkamiesten kohdalla tapaturmakorvauksia haettaessa ainoa ongelma ei ole se, että joutuu hakemaan monta lakia, vaan erittäin suuri ongelma on se, että vakuutettujen, etuuksien saajien, on, vaikka heillä olisi kaikki lait edessä, erittäin vaikea ymmärtää, mitä lait tarkoittavat. Tässä mielessä tarvittaisiin lakien yksinkertaistamista,

lakien uudelleenkirjoittamista ja tämä koskee niin tapaturmavakuutuslakia kuin myös kaikkia eläkelakeja, jotka meillä ovat voimassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

4) Ehdotus laiksi ammatinvalinnanohjauksesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 14
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 6

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

5) Hallituksen esitys n:o 22 ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvien lisäpöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Niinistö: Arvoisa puhemies! Minusta tuntuu, että meidän käsiteltävänämme on nyt ehkä keskeisin siitä, mitä jäsenyytemme Euroopan neuvostossa ylipäättään tulee antamaan. Aivan ilmeisesti näyttää siltä, että Euroopan neuvoston tulevaisuuden rooliksi yhdentyvässä Euroopassa jääkin kulttuurin ja erityisesti oikeusperinteen vaaliminen ja

oikeusperinteen vaaliminen erityisesti ihmisoikeuksien kannalta.

Hallituksen esitys päällisin puolin antaa varsin hyvän kuvan siitä, miten suomalaiset ihmisoikeuskäsitykset soveltuvat eurooppalaiseen ihmisoikeusperinteeseen. Näyttää siltä, että me selviämme yhdellä varauksella. Sen edellytys on kuitenkin, että parastaikaa eduskunnassa olevat pakkokeinolainsäädäntö ja ehdonalaisesta rangaistuksesta vapautumista koskeva lainsäädäntö hyväksytään ennen ratifioimistoimenpiteitä. Tässä vaiheessa näyttää siltä, että juuri noiden lainsäädäntöjen suhteen on tehty oikeusministeriössä varsin pikkutarkkaa työtä. Ne puutteet, jotka siellä mahdollisesti on, on korjattu, ja yleistason suhteen suomalainen oikeus turva asettuu jopa tuntuvasti eurooppalaisen ihmisoikeussopimuksen yläpuolelle.

Mitä tulee tehtävään varaukseen, se koskee hovioikeuskäsittelyä, sen taustaksi voisi kertoa, että Ruotsissa ruotsalainen oikeusjärjestys, jonka me olemme kuvitelleet kestävän kaiken arvostelun ihmisoikeuksien suhteen, on aivan samasta asiasta saanut Strasbourgin tuomioistuimelta jo huomautuksen. Kysymys oli siitä, että henkilö, joka edelleen kiistää syyllisyytensä, ei saanut suullista käsittelyä muutoksenhakutuomioistuimessa.

Voidaan ehkä ajatella, että tässä suhteessa ihmisoikeudet asettuvat aika pikkutarkkaan valoon. Mutta kun näin asianlaita on, niin on tietysti luontevaa, että hallituksen esittämän tavoin Suomessa asiantila korjataan mahdollisimman nopeasti. Minun nähdäkseni se tarkoittaa sitä, että hovioikeuksien resursseja pitää pikaisesti lisätä.

Arvoisa puhemies! Ihmisoikeudet eivät perustu pelkästään tiukkaan kirjoitettuun yksittäisiin pykäliin. Kun sanoin, että päällisin puolin näyttää, että Suomessa asiat ovat kunnossa, niin haluan kuitenkin väittää, että meidän hallintomenettelymme ja meidän hallintolainkäyttömme kyllä kaipaavat vielä aika lailla korjaamista. Ihan karkea arvio voisi olla sen tyyppinen, että eurooppalainen käsitys lähtee hyvin pitkälti liikkeelle siitä, että yksilöiden tasa-arvoa ja oikeussuojaa luodaan olennaisesti sillä tavalla, että yksilö saa suojaa myös yhteiskuntaa vastaan. On katsottu, että sillä tavalla kaikki tulevat tasavertaiseen asemaan ja heitä kohdellaan tasavertaisesti.

Valitettavasti suomalainen oikeusperinne ei ehkä aivan yhtä selkeästi tunnusta sitä,

vaan päinvastoin meillä on jopa piirteitä siihen suuntaan yhä edelleen nähtävissä, että yhteiskuntaa suojataankin yksilöitä vastaan. Ottaisin tässä muutaman esimerkin. Ensimmäinen koskee valtavaa innokkuutta edelleenkin säätää tai ainakin esittää muutoksenhakurajoituksia mitä erilaisimpiin hallintopuolen asioihin. Aivan tyyppinen jostain syystä tässä suhteessa on maatilahallinto ja esimerkiksi tuotannonrajoittamislainsäädäntö, johon liki kaikkeen taitaa sisältyä muutoksenhakurajoitus ja josta vimmasta vasta tämä eduskunta on päässyt eroon sillä tavalla, että esimerkiksi perustuslakivaliokunnan käsityksiä muistaakseni pellonraivauslain yhteydessä uskottiin ja muutoksenhakuoikeus lisättiin. Kun nimittäin vertaa taloudellista lainsäädäntöä ja sitä lainsäädäntöä, jota hallintoviranomaiset käyttävät, niin monta kertaa taloudellinen intressi on paljon, paljon, moninkertaisesti suurempi kuin tuo osin jopa pikkutarkkoihin säännöksiin perustuva siviilituomioistuinmenettely. Minusta hallintolainkäytössä on siis paljon parantamisen varaa.

Toinen seikka, jonka ottaisin esille, liittyy ulkomaalaiskysymykseen. En niinkään halua puuttua siihen, kuinka paljon Suomeen pitää ottaa ulkomaalaisia, mutta kohdeltakoon sitten niitä ulkomaalaisia, joita tänne otetaan, kaikella kunnioituksella ja niin, ettei synny mitään paarialuokkaa. Minä tarkoitan tällä sitä samaa, mihin esimerkiksi oikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota. Meidän ulkomaalaistoimistomme ei yksinkertaisesti toimi. Se ei ole siellä olevan väen vika, vaan vika on siinä, että siellä on selvästi liian vähän väkeä. Minulla on omakohtainen kokemus. Kun kyselin erään oleskeluluvan perään, en koskaan saanut puhelimella kiinni varatusta ulkomaalaistoimistosta ketään, vaan jouduin kirjoittamaan asiasta viikon yrittelyn jälkeen. Ei näin voi tapahtua. Nimittäin siellä käsitellään a.o. henkilöiden kannalta varsin keskeisiä ihmisoikeuksia.

Korostaisin myös sitä, että meillä pitäisi ottaa kaikki meille tarjotut ihmisoikeudet samanarvoisina eikä lähteä liikkeelle siitä, että tuijotamme erityisesti ja erityisen pikkutarkasti joihin ihmisoikeuksiin, kuten esimerkiksi rikoksenteekijöiden ihmisoikeuksiin tällä hetkellä tuijotetaan.

Tätä taustaa vasten jään aika lailla ihmettelemään nyt lakivaliokunnan käsiteltävänä

olevaa ja pian tänne täysistuntosaliin tulevaa rikoslain kokonaisuudistusehdotusta, jossa aika lailla selkeästi minusta ehdotetaan verovelkavankeuden ottamista käyttöön Suomessa, siitä huolimatta että tämän ihmisoikeussopimuksen neljännen lisäpöytäkirjan ensimmäinen artikla kieltää varsin yksiselitteisesti velkavankeuden. Jos suhtautumistapamme on se, että poimitaan vain joitakin poimijaa kiinnostavia ihmisoikeuksia ja asetetaan ne erityistarkkailuun, niin valitettavasti silloin me olemme tilanteessa, jossa vain ruokimme sitä valitettavan yleistä käsitystä, että ne, jotka ihmisoikeuksista puhuvat, puhuvat yleensä vain jonkin pienen ryhmän suulla taikka muuten höpisevät omia aikojaan. Otetaan koko paketti sitten täydellä vakavuudella.

Ed. Almgren: Herra puhemies! Euroopan ihmisoikeussopimuksen hienoimpia ja keskeisimpiä kohtia on ilmaisu: "Jokaisen oikeus elämään on suojattava laissa." Suomen voimassa oleva laki raskauden keskeyttämisestä on mielestäni tämän sopimuskohdan kanssa ristiriidassa.

Olen iloinen ja ylpeäkin maamme korkeatasoisesta lääkintähuollosta ja sosiaalialan monipuolisesta kehittyneisyydestä. Olemme yhdessä eduskunta, hallitus, virkamiehet pyrkineet siihen, että elämä olisi suojattu niin hyvin kuin mahdollista sen kaikissa vaiheissa. Olemme yhteisin ponnisteluin luoneet hyvin kehittyneen ja korkeatasoisia palveluja antavan sairaalalaitoksen. Lapsesta vanhuuteen saakka pyrimme turvaamaan elämää. Se on hyvinvointivaltion luonteeseen kuuluva asia.

Sosiaalilainsäädäntömme kehittyä jatkuvasti. Perhekustannusten taseus ei ole vielä riittävä, mutta pyrimme edistymään koko ajan. Ongelmana on se, että rajaamme käsitteen "jokaisen oikeus" siten, että se ei koske kehityksessä olevaa elämää. Mielestäni korkeatasoinen eettinen, elämää suojeleva ajattelu tulee ulottaa koskemaan elämää myös siinä vaiheessa, kun se on nupullaan, ennen syntymää.

Aivan selvää on, että ajatteluni lähtee kristillisistä perusteista. Perusteluni nojaa kysymykseen ihmisen arvosta ja ihmiselämän suojelemisesta. Kehityksessä olevaan ihmiseen on sovellettava samoja ihmisarvoon liittyviä näkökohtia kuin muihin, mihin ta-

hansa elämältään turvattavaan inhimilliseen olentoon.

Ne, jotka puoltavat nykyistä käytäntöä, ajattelevat, että ihmisellä ei, ainakaan kehityksensä alkuvaiheessa, ole ihmisarvoa. Tämän käsityksen ongelmana on, että se ei periaatteessa suojaa kehityksessä olevaa ihmiselämää. Jos rajoja asetellaan, aikaraja elämän tuhoamiselle tai säilyttämiselle on aina mielivaltainen. Ihmiselämän suojelua ja ihmisarvoa koskeva näkökohta ei mahdu tähän perusteluun.

Euroopan ihmisoikeuksia koskevan sopimuksen ovat allekirjoittaneet kaikki jäsenmaat Suomea lukuunottamatta. Pidän luonnollisena, että Suomi allekirjoittaa sopimuksen. Yhtä luonnollista on, että niin kauan kuin sovellamme nykyistä lakia raskauden keskeyttämisestä, tunnemme myös hiukan huonoa omaatuntoa. Asia koetaan kiusalliseksi ja siksi usein koetamme kansakuntana ohittaa aiheen vaikenemalla siitä.

Mielestäni eräät muut Euroopan maat ovat enemmän elämää kunnioittavalla kannalla. Muun muassa Ranska ja Länsi-Saksa edustavat parempaa ja suojelevampaa linjaa kuin Suomi. Ne ovat voineet allekirjoittaa sanat "jokaisen oikeus elämään on suojattava laissa".

Tunnen hyvin vastaperustelut ja syytöksetkin. Mielestäni ne ovat aina olleet enemmän selittämistä ja huonoa omaatuntoa kuvastavia. Kysymys on yhteiskunnasta, ei yksilöistä. Tällä maalla on varaa antaa lastensa elää. Oikein mitoitettut äitiysavustukset, äitiyslomat, lapsilisät ja muut perhekustannusten tasauskeinot voidaan meidän varallisuustasossamme saada sellaisiksi, että sosiaalisiin syihin vedotaan yhä harvemmin. Syyllisiä eivät ole ne, jotka pyytävät raskauden keskeytystä, vaan yhteiskunta, joka lapsikielteisillä asenteillaan pakottaa pyytämään. Me kaikki kannamme syyllisyyden taakkaa.

Eräs taloudellinen näkökohta: Taskun mukaan viiden hengen perhe tarvitsee käyttöönsä kolme kertaa niin paljon tuloja kuin yksinäinen tullakseen taloudellisesti toimeen yhtä hyvin. On hyvä muistaa, että jos maamme väkiluku halutaan säilyttää nykyisellään, tulisi pyrkiä lapsiperheiden suosimiseen nimenomaan kolmilapsisista perheistä alkaen.

Herra puhemies! Jokaisen oikeus elämään turvaa suomalaisuuden ja tämän kansan elinvoimaisuuden. Euroopan ihmisoikeusso-

pimus on mm. tältä osin korkeatasoinen asiakirja.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Almgren puhui aborttikysymyksestä, niin haluan kuitenkin palauttaa mieleen sen vanhan käytännön, jolloin sosiaaliin tekijöihin ei voinut vedota. Mihin se johti? Se johti suureen eriarvoisuuteen yhteiskunnassamme. Ne, jotka pystyivät maksamaan, saivat abortin. Ne, jotka eivät pystyneet, joutuivat turvautumaan puoskariin. Tehtiin vielä 15 vuotta sitten 15 000—20 000 laitonta aborttia, ja niistä aiheutui runsaasti komplikaatioita, myöskin kuolemantapauksia. Pitäisi muistaa, mikä se vanha käytäntö oli. Se ei ollut inhimillinen eikä hyväksyttävä.

Ed. Almgren (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sanoin varsinaisessa puheenvuorossani, että tavallisesti olen kuullut päinvastaisella kannalla olevien puheenvuoroista selityksiä. Ed. Anderssonin puheenvuoro oli tästä tyypillinen esimerkki.

Ed. Laine: Herra puhemies! Esillä oleva Euroopan neuvoston puitteissa hyväksytty ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamisesta tehty yleissopimus ja sen voimaan saattaminen Suomessa täydentävät maamme jo aikaisemmin hyväksymiä sopimuksia, jotka koskevat taloudellisia, poliittisia, sivistyksellisiä ja sosiaalisia sekä monia muita kansalais- ja ihmisoikeuksia. Valvontamahdollisuksiensa osalta nyt esillä olevaa sopimusta on pidetty muita kansainvälisiä sopimuksia parempana. Jos käytäntö tämän arvion myöhemmin vahvistaa, se on erinomaisen hyvä asia.

Valitettavasti YK:n ihmisoikeuksien julistukseen perustuneiden kansainvälisten sopimusten valvonta ei ole ollut tehokasta sen paremmin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Tämän ovat kokeneet myös monet suomalaiset oikeusturvaansa perätessään. Esimerkiksi suomalaista perusturvaa ei ole kehitetty kansainvälisiä sopimuksia vastaavasti, mutta tämän epäkohdan korjaamiseen ei kansainvälinen valvontamekanismi ole puuttunut, vaikka asiassa on vedottu aina YK:n pääsihteerin saakka devan eduskuntaryhmän kirjeellä.

On siis erinomainen asia, jos YK:n ihmisoikeusjulistuksen alueellisessa toteuttamisessa ja toteuttamisen valvonnassa päästään parempiin tuloksiin, kuten hallituksen esityksen perusteluissa annetaan ymmärtää. Tähän mennessä Euroopan ihmisoikeustuomioikunta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin eivät ole antaneet vakuuttavan myönteistä kuvaa itsestään. Suomen taholta tulisivin kiinnittää erityinen huomio siihen, että käytäntö vastaa yleviä periaatteita. Jos virkakieltojärjestelmä, syrjintä ja muut ihmisoikeuksien loukkaukset saavat jatkoa eikä valituksia oteta käsittelyyn eikä oikeusturva-keinoja käytetä, ei oikeusturva ja sen perusteella määräytyvä ihmisoikeustilanne mihinkään kohene.

Koska esillä olevaa sopimusta on pidetty erittäin merkittävänä, odotin hallituksen taholta esityksen esittelypuheenvuoroa jo viime perjantaina. Näin ei silloin tapahtunut. Selainen puheenvuoro olisi saattanut selventää hallituksen linjaa, helpottaa asian eduskuntakäsittelyä ja tuoda vastauksia eräisiin ainakin vielä tässä vaiheessa avoimiin kysymyksiin.

Eräs epäselvyys vallitsee esillä olevan sopimuksen suhteesta Wienin Ety-asiakirjassa määritelyihin ihmisoikeuksiin. Hallituksen esityksessä selvitetään Suomen lainsäädännön suhdetta esillä olevaan sopimukseen ja sen lisäpöytäkirjoihin. Sen sijaan perusteluissa ei edes mainita Wienin Ety-asiakirjaan kirjattuja päätöksiä tai tällaisen asiakirjan olemassaoloa ja sen suhdetta esillä ja hyväksyttävänä olevaan kansainväliseen sopimukseen. Ilmeisesti tässä ei mitään suuria ongelmia ole, mutta olisi ollut hyvä ainakin saada tietää esimerkiksi hallituksen mielipide. Ymmärrän, että ulkoasiainministeri ei tänään ole käyttämässä puheenvuoroa, koska Namibia itsenäistyy ja itsenäisyysjuhlat ovat meneillään. Ehkä kuitenkin joku muu hallituksen ministereistä olisi voinut tätä asiaa täällä selvittää.

Lisävalaistusta kaipaavat mielestäni mm. seuraavat asiat: Yleissopimuksen kahdeksannessa artiklassa sanotaan, että ”jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta”. Saman artiklan toisessa kapaleessa luetellaan koko joukko perusteita, joilla mielestäni kumotaan ensiksi mainittu. Ainakin ei-juristia mietityttää, miten nämä

tavoitteet, oikeudet ja velvollisuudet käytännössä toisensa kohtaavat.

Ensimmäisen lisäpöytäkirjan toisessa artikkelissa luvataan "kunnioittaa vanhempien oikeutta varmistaa lapsilleen heidän omien uskonnollisten ja aatteellisten vakaumustensa mukainen kasvatus ja opetus". Miten valtio tämän käytännössä toteuttaa? Sen jälkeen kun olen tämän kirjoittanut, olen kuullut eräiden asiantuntijoiden mielipiteen ja haluan nyt todeta, että asiantuntijoilla onkin sellainen käsitys ja varmasti oikea, että artikla ei puhukaan mistään valtion velvollisuudesta, vaan yksilön subjektiivisesta oikeudesta. Haluaisin kuitenkin todeta, että artiklan sanamuoto ainakin minulle tuon kysymyksen aiheutti. Nimittäin tässä sanotaan, että "hoitaessaan kasvatuksen ja opetuksen alalla omaksumiaan tehtäviä valtion tulee kunnioittaa vanhempien oikeutta varmistaa lapsilleen heidän omien uskonnollisten ja aatteellisten vakaumustensa mukainen kasvatus ja opetus". Tämä on ehkä sitten selvä, niin kuin kerroin asiantuntijoiden myöhemmin lausuneen.

Yleissopimuksen neljäs lisäpöytäkirja kieltää velallisuuteen perustuvan vapaudenriiston. Tätä määräystä sovellettaessa tuleva mieleen kymmenentuhannelle, jopa sadattuhannelle nyt velkavankeudessa olevat asuntovelalliset, pienyrittäjät, pien- ja perheviljelmien haltijat, jotka ainakin itse tuntevat vapautensa riistetyksi, vaikka juridinen terminologia ei olisikaan yhteismitallinen heidän todellisen arkipäivänsä kanssa.

Lopuksi voidaan kysyä, onko sittenkään kaikilla Euroopan neuvoston jäsenmailla yhteinen poliittisten perinteiden, ihanteiden, vapauden ja oikeusjärjestelmän perintö sekä samanmielisyys, vaikka näin yleissopimuksen johdannossa vakuutetaan.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen samaa mieltä ed. Laineen kanssa siitä, että tämä asia olisi vaatinut hallituksen saattepuheenvuoron.

Kun ed. Laine viittasi virkakieltojärjestelmiin, joita eräissä Euroopan neuvoston maissa on, niin todettakoon, että niiden on kuitenkin tulkittu olevan tämän sopimuksen mukaisia käytäntöjä, mikä omalta osaltaan tietysti osoittaa sen, että kauniit sanat ja käytäntö ovat aika kaukana toisistaan.

Erittäin mielenkiintoinen on tässä suhteet-

sa Euroopan neuvoston jäsenmaan Turkin tilanne, jossa ainakin lehtitietojen mukaan hyvin voimakkaastikin poljetaan alkeellisimpiäkin ihmisoikeuksia, jopa niin, että Suomenkin tulee tätä nykyäkin ns. pakolaisia Turkista. En oikein ymmärrä, miten Turkki voi olla Euroopan neuvoston tämän sopimuksen allekirjoittajamaa ja menetellä niin kuin se menettelee.

Ed. Löyttyjärvi: Herra puhemies! Haluan tässä yhteydessä puuttua vain yhteen asiaan, joka liittyy ihmisoikeussopimuksen viidenteen ja kuudenteen artiklaan ja jonka ed. Haavisto täällä viime perjantaina käynnistyneessä keskustelussa jo nosti esille, eli kysymykseen laillisen vapaudenriiston suhteesta suomalaisen lainsäädäntöön ja nimenomaan armeijassa toteutettaviin kurinpitörangaistuksiin ja erityisesti arestiin. Meillehän on jaettu pöydällepanoa varten esiteltävä toisen lakivaliokunnan mietintö koskien sotilasoikeuden hoitoon liittyviä lakeja, erityisesti sotilaskurinpitolakia. Tätä lakia ollaan tässä vaiheessa muuttamassa nimenomaan perustellen muutoksia tämän ihmisoikeussopimuksen edellytysten täyttämiseksi. Kuitenkin valiokunnalle esitetyt asiantuntijalausunnat antavat aiheen arvioida, että laki sellaisena kuin sitä nyt valiokunnan mietinnössä eduskunnan päätettäväksi esitetään ei vielä täyttäisi niitä velvoitteita, joita ihmisoikeussopimus meille asettaa.

Sotilaskurinpitolain muutoksessahan esitetään, että kurinpitomenettelyssä määrätystä rangaistuksesta tulisi mahdollisuus valittaa tuomioistuimeen. Tällä katsotaan täytettävän sopimuksen minimivaatimukset. Kuitenkin esimerkiksi oikeustieteen lisensiaatti Martin Scheinin valiokunnalle esittämässään lausunnossa hyvin seikkaperäisesti osoitti, että jo nyt ihmisoikeussopimuksen tulkinta on huomattavasti tiukempi kuin se, mihin nyt ratkaisu, jota meille esitetään, perustuu. Ihmisoikeussopimuksen mukaanhan ei voida tuomita vapauden menettämiseen ilman kunnollista oikeudenkäyntiä, jota nimenomaan näillä artikloilla säädelään. Nyt kurinpitomenettelyssä arestina voidaan määrätä pitempiä vapausrangaistuksia kuin lyhimmat vankeusrangaistukset ovat, jotka siis aina meilläkin ovat tuomioistuimessa päätettäviä. Aresti rangaistuksena on usein katsottu kuitenkin jopa vankeusrangaistusta ankaram-

maksi rangaistusmuodoksi siitä syystä, että se perustuu nykyisellään täydelliseen eristämiseen. Suurin osa arestirangaistuksista on tällaisia, ja vain osa niistä toteutetaan siten, että arestiin liittyy myös palvelusvelvollisuus eli varusmies on samaan aikaan päivällä palveluksessa, kun hän sitten illat ja yöt viettää arestissa eristettynä. Aresti pääsääntöisesti on täydellistä eristämistä.

Myös oikeusasiamies, kun valiokunta pyysi häneltä lausunnon liittyen valtiotieteen lisensiaatti Scheininin asiantuntijalausuntoon, asettui tukemaan epäilyksiä siitä, täytääkö valitusoikeuden säätäminen arestirangaistuksiin ihmisoikeussopimuksen artiklojen vaatimuksia. Omana esityksenään hän esitti, että ainakin tulisi tällaisen tilanteen välttämiseksi, että jouduttaisiin ristiriitaan, pidentää valitusaikaa, jonka varusmies voi käyttää valituksen laatimiseen hänelle tuomitusta kurinpitörangaistuksesta, ja toisaalta sitä, että oikeudenkäynnistä näissä kysymyksissä tulisi tehdä mahdollisimman kunnollinen oikeudenkäynti sellaisen summaarisen menettelyn sijaan, josta hallituksen esityksessä lähdettiin ja jonka myös valiokunnan enemmistö katsoi riittäväksi menettelyksi.

Herra puhemies! Asiaan on tilaisuus palata yksityiskohtaisemmin, kun toisen lakivaliokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset tulevat varsinaisesti käsittelyyn, mutta kun jotkut kansanedustajista ovat kiinnostuneita asiaan tutustumaan, niin kehottaisin lukemaan valiokunnan mietintöön jätettyä vastalauseita, jossa on varsin laajasti perusteltu nimenomaan ihmisoikeussopimuksen kannalta vastalauseessa omaksuttua kantaa, jossa aresti aina olisi tuomioistuimessa määrättävä rangaistus. Toisaalta vastalauseessa on lainattu myös pitkästi oikeusasiamiehen valiokunnalle antamaa lausuntoa.

Mielestäni tämän lainsäädännön yhteydessä voidaan ylipäättänsäkin saada jonkinlaista tuntumaa siihen, millä tavalla ihmisoikeussopimuksen soveltamisessa suomalaisen lainsäädäntöön onnistutaan.

Ed. Kemppainen merkitään läsnä olevaksi.

mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna med en sådan beredning att Finland kan godkänna konventionen med endast ett förbehåll. Detta gäller artikel 6 om muntlig förhandling i besvärdomstol, vilken skulle ske i större utsträckning än gällande rättspraxis i Finland förutsätter.

Jag omfattar dock regeringens motiveringar, enligt vilka det är viktigt att vi snarast möjligt kan ansluta oss till konventionen för att ge finska medborgare, medborgarorganisationer och grupper samt också andra personer som omfattas av Finlands jurisdiktion tillgång till rättsskyddet i konventionen. Därför bör vi kunna acceptera denna enda reservation.

Puhemies! On ilahduttavaa, että Suomi on liittymässä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn yleissopimukseen nopealla aikataululla. Jotta Suomen kansalaiset, kansalaisjärjestöt ja muut Suomen lainkäyttövallan piiriin kuuluvat henkilöt, erityisesti myös ulkomaalaiset, mahdollisimman pian tulisivat osallisiksi yleissopimuksen antamasta oikeussuojasta, on hyväksyttävissä, että Suomi joutuu tekemään yhden varauksen ratifioidessaan sopimuksen. Tämä koskee suullista käsittelyä muutoksenhakutuomioistuimessa. Eduskunnan on kuitenkin edellytettävä, että hallitus mahdollisimman pian antaa eduskunnalle esitykset, jotka saattavat lainsäädäntöemme vastaamaan tätäkin sopimuskohtaa, jolloin varauksia voidaan poistaa.

Euroopan neuvostoon liittyminen on kiitettävällä tavalla aktivoinut hallitusta kiinnittämään huomiota ihmisoikeuskysymyksiin. Kuitenkin tuntuu jotenkin surkuhupaisalta, että esimerkiksi esitutkintalainsäädäntöä eduskunnassa viime kauden loppupuolella perusteellisesti valmisteltaessa emme pystyneet saavuttamaan yhteisymmärrystä ihmisoikeussopimukseen liittyvistä kohdista. Tämä koski varsinkin pidätetyn saattamista viipymättä tuomiovaltaa käyttävän viranomaisen eteen. Lakivaliokunnassa asiaa käsiteltiin kauan ja hartaasti, mutta enemmistö jäsenistä taipui poliisitahdon kuvaamien vaikeuksien edessä, ja pidätysajat säilyivät liian pitkinä. Nyt asiaa kuitenkin joudutaan viiveellä korjaamaan.

Sopimuksen 6 artikla mainitsee tärkeänä periaatteena jokaiselle oikeuden asioiden kä-

Ed. Rehn: Herr talman! Det är glädjande att riksdagen får till behandling godkännande av konventionen om skydd för de

sittelyyn hänen ymmärtämällään kielellä. Lainsäädäntömme turvaa tämän, mutta käytännössä on ilmennyt vaikeuksia. On syytä perusteellisesti valvoa, että jokaisella rikoksesta syytetyllä todellakin on oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen syytteiden sisällöstä ja perusteista hänen ymmärtämällään kielellä ja myös että aineisto kaikilta osin on käännetty myös tuomioistuimen hallitsemalle kielelle.

Sopimuksen 5 artikla toteaa, että jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Esimerkiksi henkilön eristäminen mielisairaalaan tai muuhun laitokseen on artiklassa tarkoitettua vapaudenriistoa. Artikla kuitenkin sallii vapaudenriiston, mikäli se tapahtuu lainmukaisessa järjestyksessä. Tältä osin on syytä tarkasti seurata tilannetta mielisairaiden pakkohoidon suhteen. Heidän oikeusturvansa takaaminen on ensiarvoisen tärkeää. Uusi mielisairaslaki parantaa vallitsevaa tilannetta, ehkä ei kuitenkaan riittävästi.

Eräänä tärkeänä osana ihmisoikeussopimuksen ansiosta uudistettavaa lainsäädäntöämme ovat ulkomaalaisia koskevat säännökset. Valmisteilla oleva lakiesitys on selvästi askel parempaan suuntaan. Kuitenkin tuntuu siltä, että ollaan luomassa säännöksiä, jotka juuri ja juuri läpäisevät Euroopan neuvoston seulan. Todelliseen asennemuutokseen suhtautumisessamme ulkomaalaisiin ei lainsäädännön kautta pyritä, ehkä sitä ei myöskään haluta saavuttaa. Mutta eduskunnalla on tietenkin kaikki mahdollisuudet vaikuttaa asenteisiin omalla lainsäädäntötyöllään, kunhan esitys on ensin eduskunnalle annettu.

Puhemies! Keskustelu ihmisoikeuksista on ollut erittäin laimeata maassamme varsinkin verrattuna naapurimaahamme Ruotsiin. YK:n lapsen oikeuksien sopimus, jonka Suomi on allekirjoittanut, on herättänyt kiitettävää keskustelua ja toimintaa lasten asiaa ajavissa kansalaisjärjestöissä. Tämä koskee erityisesti Unicefia, joka oli tiiviisti mukana myös sopimuksen valmistelutyössä. Erinomaisena seurauksena sopimuksesta on ensi syksynä YK:n yleiskokouksen yhteydessä pidettävä valtioiden päämiesten huippukokous, joka pohtii maailman lasten asemaa. Mutta muilta osin ei ihmisoikeuskeskustelu ole ottanut oikein tuulta, ei kytkentä kehitysapumme ja ihmisoikeuksien välillä, eivät ihmisoi-

keuksien loukkaukset jopa lähialueillamme lähihistoriassa. Amnesty, Ihmisoikeuksien ja Kansalaisvapauksien Liitto, toimivat omanatuntonamme, mutta laajaa poliittista keskustelua ihmisoikeuksista on jäänyt kaipaamaan.

Mielenkiintoisena seikkana ja yksityiskohdana voidaan mainita, että arvostetulla Wienissä toimivalla järjestöllä International Helsinki Federation of Human Rights, joka on eri Etyk-maissa toimivien Helsinki-seurantarhmiien yhteenliittymä, ei ole omaa Suomenryhmää, niin Helsinki Federation kuin tämä onkin. Helsinki-liitto on saanut mm. Bruno Kreisky -palkinnon toiminnastaan ihmisoikeuksien puolesta sekä Euroopan neuvoston ihmisoikeuspalkinnon vuonna 1989 yhdessä Lech Walesan kanssa. Helsinki-ryhmiä toimii myös useimmissa Itä-Euroopan maissa, ja uusimpia jäseniä on Tshekkoslovakia, jonka ryhmän perustajajäseniä ovat mm. Jiri Hacek ja Vaclav Havel.

Olisi toivottavaa, että tämän kaltaiset järjestöt toimisivat myös Suomessa. Niiden kautta voimme saada tarvittavaa perustietoa toimiessamme Euroopan neuvoston yhdessä tärkeimmistä toimintamuodoista, ihmisoikeuksien ja yksilön perusvapauksien suojaamisessa ja niiden toteuttamisen kansainvälisessä valvonnassa. Kehitys varsinkin Euroopassa on voimakkaasti siirtynyt avoimuuteen, ongelmat tiedostetaan ja niistä keskustellaan. Olisi korkea aika, että myös Suomi siirtyisi todella vapaaseen keskusteluun myös koskien arkoja kysymyksiä lähialueillamme. Toivottavasti liittymisemme ihmisoikeussopimukseen toimisi tavallaan lähtölaukauksena keskustelulle.

Herr talman! Diskussionen om de mänskliga rättigheterna har förblivit synnerligen lam i vårt land trots de aktiviteter som våra grannländer uppvisar i de här frågorna. Det är att hoppas att konventionen om de mänskliga rättigheterna kunde vara en verklig diskussionsinledning som också skulle backas upp av kraftigare medborgaraktiviteter. Amnesty, Förbundet för mänskliga rättigheter och medborgerliga friheter, utför ett värdefullt arbete och fungerar ofta som vårt samvete. Ändå saknar man till exempel i Finland en egen Helsinkigrupp, som i dag finns i de flesta KSSE-länder med start i Moskva 1976. Den svenska Helsingforskom-

mittén bildades 1982 och har i sig representationer för både regering och riksdag, Svenska Akademien, vetenskapsakademien osv. En av grundarna till den tjeckiska Helsinkigruppen är Vaclav Havel.

Det är min fasta övertygelse att vi är betjänta av kunniga människorättsorganisationer som verkar på ett seriöst sätt. Eftersom politikerna, vi, hittills inte nämnvärt värmts för diskussioner kring dessa grundläggande frågor i vårt land, är det medborgarorganisationerna förhoppningarna går till. Helsingforsdokumentets sjunde princip fastslår just den enskildas rätt att känna till och inverka på sina rättigheter och förpliktelser. Det vore betydelsefullt om behandlingen av regeringens proposition om godkännande av konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna kunde vara en inledning till ett större finländskt arrangemang.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Rehn käytti varsin outoa, ehkä uuttakin termiä "poliisitahto". Jos sain oikean käsityksen, hän tarkoitti sitä, että poliisilla on tahto toimia ihmisoikeuksia vastaan. Tämä ei pidä paikkaansa. Mutta on aivan luonnollista, että jo esitutkintalain yhteydessä samoin kuin nyt eduskunnassa säädettävien lakien yhteydessä poliisi pyrkii tarkoin seuraamaan lainsäädännön kehitystä ja myös omien edustajiensa kautta tuomaan esille sen, että poliisin pelkkänä tarkoituksena on voimassa olevien lakien antamin mahdollisuuksiin turvata yhteiskunnassa järjestys ja turvallisuus. Poliisi tulee ilman muuta toimimaan niiden mahdollisuuksien ja lakien mukaan, jotka poliisille säädetään. Tämä on itsestäänselvää, mutta se ei ole väärin, että oman asiantuntemuksensa ja kokemustensa perusteella poliisi tuo myös omia näkemyksiään näihin asioihin.

Minä haluan vielä kiinnittää huomiota siihen, kun puhuttiin esitutkintalaista, vaikka se ei nyt sillä tavalla asiaan kuulukaan, että ed. Rehn olisi voinut aivan hyvin myös poliisin puolesta mainita sen seikan, että kun meillä ihmisoikeussopimusten mukaisesti rikostutkintaa koskeva lainsäädäntö säädetään sellaiseksi kuin on välttämätöntä, myös niiden eduskunnan päätösten kohdalla, jotka on täällä tehty poliisin toimintamahdollisuuksien ja resurssien turvaamiseksi, edus-

kunnan tahtoa olisi toteltava samalla tavoin kuin siinä lainsäädännössä, jolla luodaan pohja poliisin lailliselle toiminnalle.

Ed. Laitinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Nähtävästi ed. Aittoniemi tunsikin minun puheenvuoroni erittäin kipeästi juuri koskien kyseistä erityistä kohtaa. Kun esitutkintalainsäädäntöä uudistettiin eduskunnassa viime kaudella, toimin lakivaliokunnan puheenjohtajana, joten hyvin tiiviisti olin yhteistyössä poliisin kanssa, ja hyvin kiitettävällä tavalla poliisi todellakin suhtautui esitutkintalainsäädäntöön. Kuitenkin on aivan kiistaton tosiasia, että nimenomaan pidätysaikaa koskevassa kohdassa poliisin tahto ja näkemykset olivat hyvin voimakkaasti lyhentämistä vastaan. Me todellakin sitten katsoimme, että tälle oli perustelut, vaikka tiesimme, että joudumme aivan pian muuttamaan lakia, niin kuin nyt joudumme.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa: Arvoisa puhemies! Euroopan neuvoston jäsenyys edellyttää, että jäsenvaltio ratifioi nyt käsiteltävänä olevan neuvoston ihmisoikeuksien yleissopimuksen. On ilahduttava asia, että eduskunta saa nyt vajaan vuoden kuluttua käsiteltäväkseen tämän sopimuksen. Toivotavasti se osoittaa sitä, että Eurooppaan avautumisemme ei ole yksinomaan taloudellista integraatiota vaan että se merkitsee myös tiivistyvää ihmisoikeusyhteistyötä.

Olen samaa mieltä ed. Rehnin kanssa, että meillä Suomessa perinteisesti on keskusteltu hyvin vähän ihmisoikeus- ja perusoikeuskysymyksistä. Monet ovat olleet jopa sitä mieltä, että meillä kaikki asiat ovat niin hyvällä mallilla, ettei tarvita mitään keskustelua eikä tarvita mitään uudistuksia. Kuitenkin tämänkin sopimuksen ratifiointi edellyttää lainmuutoksia ja osoittaa sen, että eteenpäin menon tarvetta on. On erittäin hyvä, että hallitus esittää nyt sopimuksen ratifiointiin yhteydessä vain yhtä varaumaa.

Toivon myös sitä, että sopimuksen hyväksyminen ei merkitse vain teknisesti lakien korjaamista vaan sopimuksen hengen entistä parempaa toteuttamista kaikessa hallinnoinnissa ja muussa palvelutoiminnassa. Sopimus

on merkittävä juuri siitä syystä, että se sitoo meitä, siitä tulee Suomessa sovellettavaa oikeutta. Sopimuksen määräyksien toteuttamista valvovat Euroopan ihmisoikeustoimikunta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. On suuri periaatteellinen ratkaisu, että me sopimuksen myötä hyväksymme ylikansallisen tuomioistuimen, joka voi langettaa meille myös sitovia tuomioita.

Jos vertaamme Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusta ja YK:n yleisiä ihmisoikeussopimuksia, havaitsemme niissä selvän eron. YK:n sopimuksiakin seurataan, niiden toteutumisesta raportoidaan, mutta YK:n valvontaelinten hampaat ovat kuitenkin tylsemät kuin tähän sopimusrakennelmaan liittyvät valvontamenetelmät. Tässä suhteessa tämä ihmisoikeussopimus on paljon vaativampi.

Toivon, että Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen ratifiointi lisää täälläkin jo peräänkuulutettua keskustelua ihmisoikeuksista ja perusoikeuksista ja että kaikilla elämänaalueilla myös ihmisoikeuksien kehittäminen lähtee vilkkaasti käyntiin.

Ehkä Euroopan neuvostoon liittyminen on osaltaan jo näkynyt siinä, että hallitus asetti viime syksynä perusoikeuskomitean. Sen tehtävänä on jälleen yrittää uudistaa hallitusmuodon 2 lukua tai, toisena mahdollisuutena, esittää erillistä perusoikeuslakia. Tämän asettamispäätöksen mukaisesti perusoikeuskomitean tulee erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että perusoikeuksien tulee pääsääntöisesti koskea kaikkia Suomessa asuvia henkilöitä eikä yksinomaan Suomen kansalaisia.

Komitean tulee myöskin täsmentää ja laajentaa perustuslaissa jo turvattuja vapausoikeuksia kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa viitoitetulla tavalla. Tähän astihan meidän oikeuskäytännössämme on annettu melko vähän painoa kansainvälisille ihmisoikeussopimuksille. Komitean tulee myös laatia ehdotus, joka sisältää säännökset myös tärkeimmistä taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista, sekä harkita säännöksiä ns. kollektiivisista oikeuksista.

Olen ollut erityisen ilahtunut siitä, että komiteaa asetettaessa on kiinnitetty huomiota myös oikeuksien tosiasialiseen toteutumiseen. Pykälät ovat arvokkaita, mutta arkittodellisuus vasta ratkaisee, millä perus- tai ihmisoikeustasolla tässä maassa eletään.

Perusoikeuskomiteaa on veloitettu kiinnittämään huomiota myös siihen, että muiden kuin ohjelmaluonteisten perusoikeuksien tulee olla hyvin laajasti tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa välittömästi sovellettavaa oikeutta. Toivottavasti tämän komitean työn pohjalta saadaan myöskin sitten uutta toimivaa lainsäädäntöä.

Arvoisa puhemies! Kansainvälisessä politiikassamme olemme noudattaneet hyvin maltillista, jopa joskus matalan profiilin ihmisoikeuspolitiikkaa. Yleisestihän ajatellaan, että pienen Suomen tulisi olla maailmanpolitiikassa enemmän lääkärin kuin tuomarin osassa, ja tämä on varmasti hyvä lähtökohta. On kuitenkin hyvä muistaa, että lääkärinkin työssä sairaudet ovat usein paljon helpommin määriteltävissä kuin täydellinen terveydentila ja että sairauksien parantamisessa on usein vaihtoehtoisia keinoja valittavana. Uskon, että jatkossakin meillä on mahdollista ja meidän tuleekin toimia enemmän lääkärin kuin tuomarin roolissa, mutta lääkärin rooli avaa meille paljon enemmän mahdollisuuksia toimia, paljon vahvemmin painottaa ihmisoikeusnäkökulmaa kuin olemme tähän asti tehneet.

YK on sellainen järjestö, miksi sen jäsenet sen muodostavat. Tästä syystä myös YK:n oma ihmisoikeuspolitiikka on aika ajoin ollut valikoivaa ja horjuvaa. Sielläkään ei ole pystytty löytämään absoluuttista totuutta ja oikeudenmukaisuutta. Joku on joskus väittänyt, että tehokkain keino YK:n ihmisoikeuspolitiikan toteuttamisessa on sittenkin julkisuus. Se, että viime vuosina tiedotusvälineiden tekninen kehitys ja koko mediavallankumous on mennyt hurjasti eteenpäin, on antanut tässä suhteessa myöskin aivan uusia mahdollisuuksia. Muistan kerran Tapani Ruokasen jossain yhteydessä sanoneen, että tämän päivän maailmassa totaaliset valheet eivät enää onnistu.

Se, että julkisuus aivan ilmeisesti on näissä kysymyksissä niin merkittävässä roolissa, velvoittaa myös meitä suomalaisia tarkastelemaan omaa ihmisoikeuspolitiikkaamme myös kansainvälisestä näkökulmasta. Tämän päivän maailma on vuorovaikutuksen ja yhteistyön maailma, ja meillä on myöskin vastuu siitä, mitä muualla tapahtuu. Olen ainakin itse tulkinnut maailman mielipidettä niin, että entistä enemmän ajatellaan, että jokaisessa maassa toiminnan täytyy täyttää

tietyt yleiset ihmisoikeuskriteerit, ja tätä kehitystä ainakin itse pidän hyvänä.

Etykin Wienin seurantakokouksen päätösiakirjassa on eräs tärkeä yhteistyön tulos, ja tälle jatkotyölle on tietysti meidänkin syytä antaa kaikki tukemme. Eräänä tuen ilmaisuna pidän tasavallan presidentin uudenvuoden puhetta, jossa hän selkeästi tämän kannanoton puki sanoiksi.

Hyvin konkreettinen alue, jolla meidänkin tulee tiivistää ihmisoikeustoimintaamme, on kehitysyhteistyö. Siihen ed. Rehn jo viittasi. Keskustelu on vasta idulla ja toivottavasti lähtee vilkastumaan ja löydämme oikeat muodot, miten kehitysyhteistyötä ja ihmisoikeuspolitiikkaa tulee toisiinsa kytkeä. Uskon, että tälläkin alueella on paljon mahdollisuuksia eikä sen tarvitse välttämättä merkitä sitä, että me rankaisemme maailman köyhimpiä ja kurjimmissa oloissa eläviä ihmisiä.

Arvoisa puhemies! Ellemme jatkuvasti käy ihmisoikeuskeskustelua ja pohdi näitä kysymyksiä omassa maassamme ja omassa kulttuurissamme, meidän on täysin mahdotonta käydä kansainvälistä keskustelua. Ihmisoikeudet ovat hyvin vaikea alue, koska on kysymys elämän ja yhteiskuntien peruskysymyksistä. Lopullista totuutta ja ainoaa oikeaa tietä ei ole olemassa eikä sitä varmasti löydetä, mutta tämä ei saa olla mikään este sille, että me käsittelemme näitä vaikeita kysymyksiä ja pyrimme etsimään entistä parempia teitä.

Viime tiistain talvisodan muistojumalanpalveluksessa arkkipiispa Vikström piti hyvin merkittävän saarnan. Uskon, että se saarna oli tarkoitettu myöskin meille päättäjille. Arkkipiispa sanoi puheenvuorossaan: "Kansamme ehkä suurin ongelma tänään ei ole arvojen puuttuminen, vaan arvojen ja tekojen vastaamattomuus, sisäisen eheyden menettäminen."

Toivon, että ihmisoikeussopimukset ja myös tämä sopimus eivät näy vain pykälinä, vaan että sen kantavat ajatukset heijastuvat yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja hallintokäytäntöihin. Hyvät pykälät, valitustiet, valvontakoneistot ovat tärkeitä, mutta on hyvin merkittävää ja voi sanoa, että niiden pohja sittenkin löytyy siitä kunnioituksesta, joka yleisesti yhteiskunnassa on ihmisoikeuskysymyksiä kohtaan. Pakolla näissäkään kysymyksissä ei päästä kovin pitkälle.

Haluaisin vielä, arvoisa puhemies, kiinnittää huomiota virkamiesten ja muiden kansalaisten palvelijoiden ammattieettiseen toimintaan. Näen sen hyvin merkittäväksi silloin, kun katsomme, miten tietyt tavoitteet yhteiskunnassa toteutuvat. Jälkikontrolli on aina jälkikontrollia. Me joudumme entistä enemmän tulevaisuudessakin kysymään erilaisten ammatti-ihmisten kohdalla, onko näitten pykälien henki todella sisäistetty ja onko eettiin kysymyksiin myös koulutuksessa pantu riittävästi painoa.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kuuskoski-Vikatmaan puheenvuoro oli erittäin hyvä ja ansiokas. Siinä oikeastaan vain yksi asia pisti korvaan ja sekin ehkä liiassa optimistisuudessaan. Kun ed. Kuuskoski-Vikatmaa hyvin korostetusti piti tiedonvälitystä mahdollisuutena, niin toki siihen haluaisi uskoa kovasti mielellään. Todella kyllä se mahdollisuus voi ollakin! Mutta minusta samaan aikaan on nähtävä, että se voi olla myös uhka. Minusta ihan eurooppalainen historia viimeisten kuukausien ajalta, muutaman kuukauden takaa, saattaisi tarjota joitakin esimerkkejä siitä, miten tiedonvälitys totaalilla, hektisellä, kaiken kattavalla otteellaan voi viedä läpi viestejä, jotka välttämättä eivät ole oikeita, jotka välttämättä eivät ole totta, jotka välttämättä myöskään asenteeltansa eivät ole sitä, mitä ed. Kuuskoski-Vikatmaa toivoi, eli kunnioittavia ihmisoikeuksia kohtaan.

Herra puhemies! Toistan vain sen, että toki haluan nähdä ja kokea tiedonvälityksen mahdollisuutena, mutta minusta ei pitäisi ummistaa silmiänsä sille, että se voi olla myös uhka.

Ed. Kalima (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Käsiteltävänä oleva asiakirja näyttää antavan aihetta varsin monenkirjaviin kommentteihin. Ed. Haavisto totesi, että artikkelit oikeuttaisivat tulkitsemaan Steiner-koulujen tilannetta siten, että ne velvoittaisivat myöntämään taloudellista tukea nykyistä enemmän Steiner-kouluille. Ed. Almgren katsoi, että artikkelit velvoittaisivat suhtautumaan toisin raskauden keskeyttämiseen. Ed. Niinistö halusi puhua tässä yhteydessä verovelkavankeuden lopettamisesta, vaikka selaista ilmeisesti ei ole tulossakaan jne.

Jos ajatellaan oikeuselämää ja ikään kuin oikeussuojaa, niin olennaista on suullisen käsittelyn lisääminen ei vain hovioikeuksissa, vaan myös hallintolainkäytössä, siis läänioikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa. On varsin kiusallista se, että usean pyynnön jälkeen pyyntö suullisesta kuulustelusta silloinkin hylätään, kun kysymys on esimerkiksi viranhaltijan erottamisesta virastaan, mikä on ehkä tärkeimpiä ratkaisuja hänen elämässään.

Mitä tulee hallitusmuodon 2 luvun uudistamiseen, toivoisin, että työ käynnistettäisiin voimaperäisesti ja vilkkaasti ja mahdollisimman pian saataisiin aikaan uudet säännökset.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kalima kajosi aivan oikein erääseen seikkaan, johon haluaisin myös ottaa kantaa, nimenomaan siihen, että ihmettelin suuresti, että ed. Niinistö totesi puheenvuorossaan, että ...

Puhemies: Pyydän edustajaa kommentoimaan ed. Kuuskoski-Vikatmaan puheenvuoroa. Ed. Kaliman puheenvuoro ei suurestikaan liittynyt siihen.

Ed. Soininvaara: Herra puhemies! Suomessa on esitetty hyvin synkeitäkin käsityksiä siitä, mitä Euroopan integraatio ja eurooppalaisuus suomalaiselle yhteiskunnalle merkitsee, mutta paperi, jota me nyt olemme käsittelemässä, on ainakin osoitus myönteisestä eurooppalaisuudesta ja siitä, että yhdentyminen ja kansainvälistyminen tältä osin tuo vain hyviä asioita mukanaan.

Aikanaan Suomi jarrutti liittymistä Euroopan neuvostoon lähinnä ajatellen, että ulkopolitiittiset esteet olisivat siinä rajoituksena. Nyt me olemme saaneet havaita, että kun esteitä ei enää sellaisiksi tunnusteta, niin sisäpolitiittiset esteet ja Suomen sisäinen lainsäädäntö onkin ilmeisesti ollut suurempi kynnyks tässä kuin ulkopoliittikka.

Joka tapauksessa me olemme tulossa tilanteeseen, jossa Suomen sinänsä aikaisemminkin tunnustamat ihmisoikeudet ovat nyt tulossa myös eläväksi lainsäädännöksi, johon kansalaiset voivat vedota, kun kokevat tulleensa väärin kohdelluiksi. Se tarkoittaa sitä, että monet kauniit lauseet meidän hyväksymissämme sopimuksissa on nyt sitten otetta-

va vakavasti ja niitä on myös oikeusistuimissa noudatettava.

Yksi seikka, jota joudumme selvästi vakavammin pohtimaan, on esimerkiksi oikeus asumiseen. Tss-sopimuksen mukaan valtio on jo nyt velvollinen toteuttamaan oikeuden sopivaan asuntoon täysimääräisesti käytettävissä olevien voimavarojen mukaan. Tämä on Suomessa asetustasolla hyväksytty, mutta siihen ei kukaan ole toistaiseksi voinut vedota, mutta tämän jälkeen ilmeisesti pystyy vetoamaan.

On selvää, että keskustelu oikeudesta asuntoon, jonka ottamisesta perustuslakiin meillä on puhuttu, on ehkä sikäli mennyt harhapoluille, että lakipykälään kirjoitettu oikeus asuntoon ei tietenkään tuo meille asuntoja eikä sillä tavoin saa automaattisesti sitä oikeutta voimaan, mutta se saattaa joka tapauksessa lainsäädäntöä ja lainsäädäntöjärjestystä harkittaessa ihmisten asumisen tarpeen samalle lähtöviivalle sen oikeuden kanssa, jonka omistusoikeus asunnon omistajalle tuo. Siitä on sitten hyvä lähteä esimerkiksi kehittämään lainsäädäntöä koskien tyhjänä pidettäviä asuntoja tai asuntokeinoiteltua tai maanhankintaa tms. Silloin oikeus asumiseen päälle tavallaan omistusoikeuden kanssa samalla lähtöviivalle.

Edelleen ihmisoikeussopimuksessa joudutaan oikeuden alalle, jossa oikeudet ovat suhteellisia ja suhteessa käytettävissä oleviin voimavaroihin ja yhteiskunnan kehittyneisyyteen, sillä on selvää, että kehittyneempi ja vauraampi yhteiskunta pystyy takaamaan laajemmat ja paremmat sosiaaliset oikeudet kuin köyhä yhteiskunta, ja ihmisoikeuksia tulee aina verrata yhteiskunnan voimavaroihin ja mahdollisuuksiin. Sen takia esitetyt vertaukset Turkkiin eivät ole aivan asianmukaisia, koska toki suomalainen yhteiskunta on paremmin varustautunut takamaan kansalaisilleen perusoikeuksia kuin turkkilainen vähävaraisempi yhteiskunta. Tämä ei tarkoita sitä, että hyväksyisin kaiken sen mitä Turkissa on tehty sillä perusteella, että maa on niin vähävarainen. Mutta joka tapauksessa tilanteita ei voi rinnastaa, ja esimerkiksi kysymys oikeudesta asumiseen on tietysti 90-luvun Suomessa aivan erilainen kuin se oli 50-luvun Suomessa. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ed. Soininvaara ei ymmärtänyt, mitä ed. Helle sanoi!)

Edelleen on selvää, että se kohta, joka tulee meillä eniten aiheuttamaan varmaankin tulkintatapauksia ja valituksia, on 14 artiklan diskriminaatiokiello, koska sitä voidaan oikeutetusti soveltaa aika suureen osaan suomalaista lainsäädäntöä ja rajatapaukset tulevat olemaan ilmeisen vaikeita. Joka tapauksessa suomalaiseen ajatteluun diskriminaation vastaisuus ei ole kovin hyvin istunut. Meillä on voitu hyvin tehdä lainsäädäntöä, joka on saattanut ihmiset eriarvoiseen asemaan. Veikkaan, että esimerkiksi rajanvetoa avio- ja avoparin verotuskohtelusta ja sosiaalisista oikeuksista tullaan käymään. Kun se ei ole tässä salissa mihinkään tulokseen johtanut, sitä tullaan käymään Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Samalla tavoin suomalainen siviilipalvelun pituus, joka on kaksinkertainen asepalveluun nähden, on aivan ilmeisesti kohtuuton ja tulee kyllä valituksella kaatumaan.

Suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin ei valitettavasti ole kovin hyvin istunut epäsuositusten vähemmistöjen oikeuksien puoltaminen. On ollut suoranainen poliittinen itsemurha lähteä sukupuolisten vähemmistöjen oikeuksia ajamaan, mutta ehkä sopimus tältä osin tuo siihen jotakin enemmän.

Koko Euroopan neuvosto ja siihen liittyvät sopimukset ovat aikanaan syntyneet toisen maailmansodan kauhujen taustaa vastaan, vastustamaan diktatuuria ja puolustamaan ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa. Noiden aikojen jälkeen onneksi Euroopassa sotilaalliset kauhut ja sodan jalkoihin jääminen ovat olleet pienempi murhe, mutta kuluneina vuosikymmeninä sen sijaan on huomattu, että suurempaa tuhoa ovat tehneet ympäristökatastrofit ja ilman pilaantuminen eräissä teollisuuskeskuksissa. Nämä ovat surmanneet huomattavasti enemmän ihmisiä. Ihmisoikeussopimusta ei voi varmaankaan venyttää luonnonoikeudeksi, siitä pitää säätää erikseen, mutta sitä voidaan hyvin venyttää suuntaan, jossa todetaan, että ihmisillä on oikeus puhtaaseen ja terveelliseen ympäristöön, ja tätä kautta varmaan myös syntyy hyvin paljon keskustelua.

Kysymys Steiner-koulusta on tietysti asia, joka ei ole mitenkään helppo eikä yksiselitteinen, mutta joka tapauksessa on selvää, että sopimukset takaavat vanhemmille oikeuden antaa lapsilleen opetusta oman maailmankatsomuksensa mukaisesti. Tämän pe-

rusteella ilmeisestikään Steiner-koulujen perustamista ei voida kieltää. Silloin herää kysymys siitä, voidaanko diskriminaatiopätkää käyttää siihen, että näin perustettuja kouluja pitää tukea samalla tavalla kuin muita kouluja. Tähän varmaankaan ei ole yksiselitteistä ratkaisua, mutta sitä varten kai on suuri määrä ihmisoikeusjuristeja, jotka saavat palkkansa tällaisten asioiden selvittämisestä. Minusta joka tapauksessa aihetta on mielenkiintoista tutkia.

Herra puhemies! Ihmisoikeuksien kansainväliseen suojeluun ja tähän järjestelmään siirtymiseen ovat voimakkaasti vaikuttaneet erilaiset valtiosta riippumattomat kansalaisjärjestöt. Näiden ihmisoikeusjärjestöjen merkitys on yleisesti tunnustettu niin YK:ssa kuin Euroopan neuvostossakin. Heitä kuunnellaan ja heiltä kysytään neuvoja. Kun nyt Suomi liittyy eurooppalaiseen ihmisoikeuskulttuuriin, toivoisi samalla, että Suomi omaksuisi myönteisen asenteen kansalaisjärjestöjä kohtaan. Kansalaisjärjestöjen aloitteella ja mielipiteellä on varmasti annettavaa maamme kehitykselle. Oikeastaan kysymys kuuluukin: Miksi suomalaisessa lainsäädäntötyössä ja lainkäytössä vierastetaan asiaan liittyvien, riippumattomien kansalaisjärjestöjen, esimerkiksi luonnonsuojelujärjestöjen tai asukasjärjestöjen, kuulemista? Heillähän ei esimerkiksi kaavoituksessa ole valitusoikeutta. Ei kai näkökantojen esille tuonti vaarana oikeudenmukaisuutta?

Herra puhemies! Ed. Niinistö esitti, että ihmisoikeussopimus kieltäisi sanktioimasta liikevaihtoveron tilittämättä jättämisen. Tämä kuuluu joukkoon, jossa jokainen pystyy näistä kohtalaisen tulkinnanvaraisista yleisistä sopimuksista löytämään aina omalle näkökannalleen perustelun. Minusta tämäkään asia ei ole yksiselitteinen, koska ratkaisu riippuu siitä, miten me tulkitsemme liikevaihtoveron. Onko se yrittäjän itsensä maksamaa veroa vai onko se kuluttajan maksamaa veroa, jonka yrittäjä välittää valtiolle? Jos se on jälkimmäistä, niin silloin tietysti tilannetta tulee verrata pankin rahalähettiin, joka tulee sanomaan, ettei hän voinut viedä rahalähetystä perille, koska on niin vähävarainen, että tarvitsi sen itse.

Jos yrittäjä jättää tilittämättä kuluttajalta perimänsä liikevaihtoveron, pitääkö häntä tarkastella vähävaraisena vai katsotaanko, että hän on varastanut välistä? Tämä on

makuasia. Ilmeisestikin on tilanteita, joissa varkaus muistuttaa enemmän tapahtumien todellista laitaa kuin vähävaraisuus. Mutta on myös tapauksia, joissa yrittäjä todellakin on vähävarainen ja varkauksen tunnusmerkit eivät tässä tule kysymykseen. Missään tapauksessa mielestäni tästä sopimuksesta ei voi päätellä, voidaanko pitää rikoksena sitä, että jättää tilittämättä asiakkaalta perimänsä verot.

Herra puhemies! Minusta, kuten sanottu, tämä sopimus on osa myönteistä eurooppalaisuutta, ja luulen, että olemme käsittelemässä tärkeämpää paperia kuin tämän salin läsnäolijajoukko tällä hetkellä antaisi osoittaa.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Oli erinomaisen hyvä, että ed. Soininvaara sivusi velkavankeutta suhteessa verorikkomukseen, joka on uuteen rikoslakiin tulossa hallituksen esityksen mukaan. Täällä on aikaisemmissa puheenvuoroissa, mutta ei ed. Soininvaaran puheenvuorossa, ymmärretty asia kokonaan väärin. Velkavankeudella tarkoitetaan oikeushistoriassa sitä, että ihminen otetaan vankeuteen velkansa vuoksi, ja jos hän velan maksaa vankeudessa ollessaan tai se hänen puolestaan maksetaan, niin hänet vapautetaan.

Sen sijaan verorikkomus, joka on uutena rikoksena tulossa ja joka koskee verovelvollisen laiminlyöntiä sosiaaliturvamaksun tai liikeveron maksussa, ei täytä niitä kriteereitä, mitä velkavankeuteen liittyy. Hän on vilpillisessä mielessä saadakseen itselleen taloudellista hyötyä jättänyt maksamatta nämä maksut. Sitä paitsi tulee vielä maininta, että jos tämä on tapahtunut varattomuudesta, rikoksesta ei tuomita.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Soininvaara totesi, että sopimuksen myötä Suomikin liittyy länsimaiseen ihmisoikeuskäsitykseen ja -käytäntöön. Olen pitkälti samaa mieltä ja pidän sitä hyvänä. Toisaalta on niin, että länsimainen käsitys näyttää aika pitkälti olevan sellainen, että se kiinnittää huomionsa yksilövapauksiin enemmänkin kuin tss-oikeuksiin eli taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin, joihin liittyy mm. asuntokysymys, mihin ed. Soininvaara viittasi. On hankalaa, jos ihmisoikeuskäsityksemme suppeutuisi sil-

lä tavalla, että taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet jäisivät toissijaisiksi, jollaisia ne valitettavasti aika usein nytkin ovat.

Puhuessani äsken Turkista ihmettelin, että Turkki Euroopan neuvoston jäsenvaltiona ja ymmärtääkseni myös sopimuksen hyväksyjävaltiona kuitenkin julkisten tietojen mukaan menettelee omia kansalaisiaan ja maassaan asuvia kohtaan niin kuin menettelee. Tämä käytäntö ei mielestäni sovellu näihin pykäliin. Ihmettelin, miten se on mahdollista. Miten tämä hieno teoria voi käytännössä sallia sellaisen menettelyn kuin Turkissa kaiken todennäköisyyden mukaan tapahtuu?

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että vastauspuheenvuoron puitteissa joudun muuten hyvin ansiokkaasta ed. Soininvaaran puheenvuorosta ottamaan esille vain yhden asian, joka jo myönnettyjen, muita asioita koskevien vastauspuheenvuorojen johdosta vähän jää jo piiloonkin. Jos me luemme tuota artiklaa tarkoin, kirjaimellisesti sen suomenosta, päädyimme erääseen tulkintaan. Jos luemme suomennoksen suomennosta sivulta 10, siellä aika yksiselitteisesti todetaan, että velkavankeus on kielletty.

Ed. Soininvaara ei varmaan ole tietoinen siitä, että oikeusministeriö on suorittanut oikeusvertailun. Sen lopputulos on tily tässä kohdassa. Ei ole löytynyt yhtään ainakaan länsieurooppalaista maata, jossa pelkästään se seikka, että joku jättää veron maksamatta, itse maksatustoimenpiteen tekemättä, olisi kriminalisoitu, ei liikevaihtoveron eikä minäkään muunkaan veron osalta. Hallitus esittää toistakymmentä veroa, mm. leimavaihtoveron, joiden maksamatta jättäminen kriminalisoitaisiin, joten ilmeisesti ed. Soininvaaran tuntemus hallituksen esityksestä on suhteellisen suppea.

Täällä viitattiin joihinkin merkillisiin varkausnäkökohtiin. Faktahan on se, että Suomen oikeusjärjestys varsin selkeästi suojaa tällaisten tapausten varalta. Meillä on tavalinen veropetos ja velallisen epärehellisyyttä koskeva lainsäädäntö, joka koskee niitä tilanteita, jos joku pistää taskuunsa valtion rahaa.

Ed. Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On kaunis anarkistinen periaate, että nälkäänsä saa varastaa. En

tiedä, tarkoittaako ed. Niinistö, että se pitäisi liikevaihtoveron taskuunsa panemisen lisäksi ulottaa esimerkiksi leivän varastamiseen.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puemies! Kun käsitellään Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusta, on syytä muistaa, että sen lähtökohtana on Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Euroopan neuvosto on halunnut olla edelläkävijänä toteuttamassa YK:n ihmisoikeuksien julistuksen periaatteita. Tämä on kannatettava tavoite, mutta ikävä kyllä ei voi todeta, että kaikilta osin tätä olisi noudatettu.

Tätä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusta on syytä tarkastella YK:n ihmisoikeusjulistuksen mutta myös muiden YK:n sopimusten rinnalla ja myös vertailla, miten Suomi on jo aikaisemmin hyväksymään sopimuksia soveltanut, minkälaisiin toimenpiteisiin ryhtynyt. Mehän olemme hyväksyneet ihmisoikeusjulistuksen pohjalta laaditut kp- ja tss-sopimukset, jo vuonna 1976 ne ovat tulleet voimaan. Käytännössä niiden pohjalta ei kuitenkaan ole kovinkaan merkittäviin toimenpiteisiin ryhdytty. Hallitus käy kyllä selostamassa ja antamassa raportteja, mutta ne velvoitteet, mitä nämä sopimukset antavat, eivät mielestäni ole johtaneet riittäviin toimenpiteisiin.

YK-järjestelmän puitteissa on myös Ilon sopimuksia Suomessa ratifioitu. Pari vuotta sitten meillä muutettiin työsopimuslakia sen vuoksi, että SAK kanteli Ilolle siitä, että Suomi ei ollut noudattanut jo muutama vuosikymmen sitten hyväksyttyä Ilon sopimusta, joka kosketti mm. syrjintää työhönotossa. Tässä Ilon sopimuksessa kielletään syrjintä työhönotossa, ja Suomen lainsäädännössä näin ei ollut tapahtunut. Pari vuotta sitten, kuten jo totesin, SAK:n kantelun pohjalta meillä muutettiin työsopimuslakia, mutta en ole havainnut, että tämä olisi kovinkaan paljon vaikuttanut käytännössä esimerkiksi poliittisiin virkanimityksiin. Kun Ilon sopimus kieltää suosinnan ja syrjinnän työhönotossa ja nyt myös työsopimuslaki kieltää syrjinnän työhönotossa, niin käsitykseni mukaan se tarkoittaa sitä, että tällaiset poliittiset virkanimitykset, joita meillä tehdään, eivät vastaa kansainvälisiä sopimuksia, jotka Suomi on laintasoisesti hyväksynyt ja joiden pohjalta Suomi on

myös oman lainsäädäntönsä joutunut muuttamaan.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen osalta täällä on jo tuotu esille kritiikki siihen, että kyllä nämä periaatteet ovat hienot, kun tätä lukee. Ei niiden osalta ole vastaan sanomista, mutta käytännön toteuttaminen on toinen juttu. Virkakieltoasia on tuotu esille, esimerkiksi Länsi-Saksassa kommunisteja kohtaan toteutettu virkakielto. Edes postimieheksi ei ole kommunisti Länsi-Saksassa kelvannut puhumattakaan rautateiden virkamiehistä.

Kun eduskunnan valtuuskunta vieraili Strasbourgissa vajaa pari vuotta sitten, eräs Euroopan neuvoston korkeista johtohenkilöistä nimenomaisesti vakuutti, että hänen käsityksensä mukaan kommunistien virkakielto on täysin Euroopan neuvoston linjan mukaista ja Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien yleissopimuksen linjan mukaista. Tässä mielessä meidän käsityksemme siitä, mikä on se yhteinen poliittisten perinteiden, ihanteiden, vapauden ja oikeusjärjestelmän perintö, mikä Euroopan mailla on, on kyllä jossain määrin erilainen. Euroopan neuvostossa ikävä kyllä usein nämä tulkitaan sillä tavoin, että määrättyjen kansalaisryhmien syrjiminen on sallittu, ja nimenomaan, jos heillä on sellaisia poliittisia mielipiteitä, joita enemmistö ei hyväksy.

Muutama kommentti myös muihin jo edellä esille tulleeisiin asioihin, kuten Turkin mukanaoloon Euroopan neuvostossa. Kuinka on mahdollista, että sallitaan se, että Turkki on hyväksynyt tämän ihmisoikeussopimuksen ja Turkissa kuitenkin käytännössä ihmisoikeuksia hyvinkin voimakkaasti loukataan? Euroopan neuvosto mahdollistaa tämän, sallii tämän puuttumatta siihen. Toisin esille vielä toisen esimerkin. Israel ei ole jäsenmaa, mutta Israelilla on tarkkailijan asema Euroopan neuvostossa. Jos luemme tätä sopimusta ja katsomme, millä tavalla Israel kohtelee miehittämällään alueilla asuvia palestiinalaisia ja puhumattakaan Israelin valtion alueella asuvista palestiinalaisista, niin kyllä ollaan hyvin kaukana tästä ihmisoikeussopimuksesta. Tosin Euroopan neuvosto viime kesänä teki kannanoton yleisestunnessaan, yleiskokouksessaan, jossa selkeästi ilmaisi, ettei hyväksy tätä, mutta kuitenkin Israelilla on tarkkailijan asema Euroopan neuvostossa.

Kaiken kaikkiaan tämä ihmisoikeussopimus korostaa varsin voimakkaasti omistusoikeutta, ja myös eräs sen ensimmäisiä lisäpöytäkirjoja on nimenomaan lähtenyt omistusoikeuden korostamisesta. Tämä kuvaa aika pitkälle tätä, miltä pohjalta sopimus on syntynyt ja mitkä arvot ovat tärkeitä niissä maissa, jotka ovat tämän hyväksyneet tai jotka ovat Euroopan neuvoston perustaneet.

Sosiaalisia oikeuksia ei ole kokonaan syrjäytetty, vaikka siitä ei itse ihmisoikeussopimuksessa niinkään puhuta. Tästä on erikseen hyväksytty sosiaalinen peruskirja, ja on myönteistä, että viime aikoina sosiaalinen ulottuvuus on myös Euroopan neuvostossa korostunut. Sosiaalinen peruskirja on juuri rinnakkainen jo aikaisemmin mainitulle YK:n tss-sopimukselle, jossa olevien periaatteiden käytännön toteutuminen on osittain jäänyt toteutumatta tai menemättä eteenpäin juuri sen vuoksi, että kunnollinen valvontajärjestelmä puuttuu.

Suomessa ei ole kovinkaan paljon kiinnitetty huomiota, niin kuin jo aikaisemminkin totesin, kp-sopimuksen ja tss-sopimuksen velvoitteisiin. On toivottavaa, että nyt kun Euroopan neuvoston sosiaalinen peruskirja on tarkoitus myös ratifioida, näihin asioihin kiinnitetään enemmän huomiota. Kun tässä hallituksen esityksessä nimenomaan todetaan, että myös sosiaalinen peruskirja on tarkoitus ratifioida, jo ensi syksynä sosiaalivaliokunnan saamiin tietojen mukaan, niin tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota eräisiin sosiaaliseen peruskirjaan sisältyviin kohtiin.

Tällä hetkellä sosiaalivaliokunta käsittelee Ilon sopimusta. Se on hallituksen esitys n:o 239, jossa on yleissopimus n:o 168, joka koskee työllisyyden edistämistä ja työttömyysturvaa. Hallituksen esityksen mukaan työttömyysturva, perusturva, vastaa tätä Ilon sopimusta ja siinä asetettuja säännöksiä. Tosin hallituskin myöntää, että viipun vaapun. Sosiaalivaliokunnassa on saatu asian tuntijoiden lausunnot, ja hyvin monet asian tuntijat ovat olleet sitä mieltä, että ei tämä vastaa. Mutta hallitus pitää kiinni siitä, että kyllä, työttömyysturvan peruspäiväraha vastaa Ilon sopimuksen määritelmää. Mielestäni asia on päivänselvää, että se ei vastaa, koska täällä on kolme kriteeriä, joiden perusteella ratkaisu tulee tehdä, ja niistä on valittava korkein.

Hallitus on nyt sitä mieltä, että toimeentulotuen laajennettu perusosa on meillä se vähimmäismäärä, joka kattaa peruselinkustannukset. Täsmälleen ottaen tässä sanottiin: ”Hallituksen mielestä toimeentulotuen laajennettu perusosa vastaa tasoa, joka turvaa peruselinkustannusten kattamiseen tarvittavan vähimmäismäärän.” Kun laajennetussa perusosassa ei oteta ollenkaan huomioon asumiskustannuksia, hallituksen tulkinta ei voi olla oikein, tai sitten hallitus ehkä ajattelee, että Suomessa voidaan asua veneen alla. Meidän lausuntomme tästä valmistuu lähiaikoina, mutta näyttää erittäin huonolta, minkälaiseen ratkaisuun tässä ollaan tulossa.

Itse olen valiokunnassa esittänyt, että meidän tulisi käsitellä työttömyysturvalain muutos, jonka hallitus on lähiaikoina antamassa, ennen kuin annamme lausuntomme ulkoasiainvaliokunnalle. Tupo-ratkaisuun liittyen hän työttömyysturvan peruspäivärahaa ollaan nostamassa kahtena vuonna yhteensä 5 markkaa, ja hallitus aikoo esittää 2 markkaa ensi heinäkuussa ja 3 markkaa seuraavana. No, tämä tasokorotus ei suinkaan tuo sitä vielä sille tasolle, että se vastaisi Ilo-sopimuksen määräyksiä.

Olen tätä perusteellisesti selvittänyt juuri sen takia, että tämä asia liittyy Euroopan neuvoston sosiaaliseen peruskirjaan. Euroopan neuvoston sosiaalisen peruskirjan pohjalta on tehty ”Social code on social security”, vai kuinka se nyt täsmälleen ottaen meni. Myös tässä koodissa on määritelty työttömyysturvan vähimmäistaso. Eläketurvakeskuksessa asiaa on selvitetty ja siellä on todettu, että meidän työttömyysturvamme peruspäiväraha ei vastaa tämän koodin asettamaa minimistandardia. Kun tämän nyt jo tiedämme, kun käsittelemme tätä Ilon sopimusta, niin esittäisin hallitukselle harkittavaksi, ennen kuin näitä sopimuksia hyväksytään, että työttömyysturva saatetaan sille tasolle, mitä edellyttää Ilon sopimus, ja myös sille tasolle, mitä Euroopan neuvoston sosiaalisen peruskirjan pohjalta annettu sosiaalinen koodi edellyttää. Niin tähän asiaan ei tarvitsisi enää palata syksyllä, kun sosiaalista peruskirjaa eduskunnassa ollaan käsittelemässä.

Myös kasvatukseen ja koulutukseen liittyvät asiat ovat tässä tulleet esille. Itse kaivoin esille päivähoitolain 2 a §:n, koska muistan, kun tätä päivähoitolain kasvatustavoitteita

koskevaa pykälää valiokunnassa käsiteltiin. Halusin tarkistaa, vastaako sanamuoto Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusta, ja luulen, että tämä kyllä mahtuu niihin puitteisiin. Mutta se käytännön uskonnollinen kasvatus, jota päiväkodeissa annetaan, ei mielestäni vastaa, koska rukouminen on tunnustuksellista uskonnonopetusta. Silloin kun päiväkodeissa ruokarukouksia pidetään tai muissa vastaavissa tilanteissa rukouksia esitetään ne ovat tunnustuksellista uskonnonopetusta. Ihmisoikeussopimus nimenomaan sanoo, että on kunnioitettava lapsen vanhempien vakaumusta. Tässä mielessä ei riitä se, että käymme läpi pelkästään lakien pykälät ja sen, vastaavatko ne näitä sopimuksia. On myös käytävä lävitse käytännön toiminta.

Muistan erinomaisen hyvin, kun silloinen kulttuuriministeri Väänänen sosiaalivaliokunnassa kävi esittämässä, että ei vähemmistöllä ole oikeuksia. Kun kerran meillä on valtionkirkko ja siihen kuuluu enemmistö kansalaisista, niin vähemmistö tyytyköön enemmistön tahtoon ja saakoon samaa opetusta, mitä enemmistö. Tämä ei vastaa sen paremmin Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusta kuin myöskään YK:n ihmisoikeussopimuksia, jotka ovat jo meillä voimassa.

Rouva puhemies! Lopuksi haluaisin palata siihen, mistä aloitin, eli kun Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusta käsitellään ja ryhdytään sen käytännön sovellutusten edellyttämiin toimenpiteisiin, niin ei pitäisi tarkastella ainoastaan tätä, vaan muistaa ottaa käsittelyn pohjaksi myös koko YK:n järjestelmän puitteissa jo hyväksytyt sopimukset ja tarkastaa myös niiden käytännön sovellutukset.

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa puhemies! Osa yleistä kansainvälistymistä on myös ihmisoikeuksien kasvava merkitys kansainvälisessä politiikassa. Luonnollisesti kansainvälistyminen ei koske vain valtioita ja yrityksiä, vaan ennen kaikkea myös ihmisiä, heidän arkielämäänsä.

Ihmisoikeuskeskustelu on tänään mitä ajankohtaisinta. Ihmisen arvolähtökohdat ovat vaarallisella tavalla köyhtymässä. Eurooppalaista yhteistyötä koskevaa keskustelua ohjaa entistä selvemmin pyrkimys kansainvälisen kilpailukyvyyn vahvistamiseen sekä taloudellisen kasvun ja tavarakulutuk-

sen ylläpitämiseen ja lisäämiseen. Näin kapea arvopohja elämälle ja politiikalle ei riitä. Ihmisen arvoon ja suojeluun tulee myös kiinnittää huomiota, ja meitä suomalaisia tähän velvoittaa jo Etykin henki.

Arvoisa puhemies! Ihmisoikeuksille on luonteenomaista jatkuva muutoksen ja kehityksen tila. Kansalaisten toiminnoissa ja arvostuksissa, samoin kuin valtioiden kannanotoissa ja vaatimuksissa heijastuu muuttuva maailmamme ja muuttuva käsitys oikeudenmukaisuudesta ja ihmisyydestä.

Miten Suomen harjoittamassa virallisessa ihmisoikeuspolitiikassa heijastuu muuttunut maailma? Yksiselitteisesti voi sanoa, että Suomen virallista ihmisoikeuspolitiikkaa leimaa pysähtyneisyys. Ulkoasiainministeriö ei ole ihmisoikeusasioissa huomannut, mitä ympärillämme tapahtuu ja että Suomessa ihmisten ihmisoikeustietoisuus on noussut.

Meille on aina opetettu, että Suomen ihmisoikeuspolitiikan pääperiaatteina on kolme kohtaa. Ensinnäkin, että oman maan ihmisoikeustilanne on kunnossa, perusoikeudet ovat kunnossa. Toiseksi meille on opetettu, että me toimimme, kuten muut vastaavat teollisuusmaat, lähinnä Pohjoismaat. Kolmanneksi, että näytäväys ei ole Suomen ihmisoikeuspoliittisten kannanottojen pääperuste, vaan nimenomaan tuloksellisuus. En tarkoita enkä halua, että ihmisoikeuspolitiikan pääperuste olisi näytäväys, mutta mielestäni Suomen kuvan voi pilata paitsi liiallisella huutamisella myös sillä, että Suomi yksin jää hiljaisten joukkoon. Minun on esimerkiksi vaikea ymmärtää, miksi Suomi ei voinut yhtyä Kiinan hallitukselle osoitettuun yhteispohjoismaiseen vetoomukseen kuolemaantuomittujen opiskelijoiden puolesta. Kuitenkin meille on opetettu, että Pohjoismaat ovat meidän tärkeä viiteryhmämme.

Arvoisa puhemies! Ehdottomana edellytyksenä ihmisoikeuksien toteuttamiselle myös käytännössä on riittävän korkea ihmisoikeustietoisuus. Myös Suomessa on paljon tehtävää, jotta viranomaiset kaikilla aloilla ja kaikilla tasoilla toimisivat tietoisina ihmisoikeussopimusten asettamista velvoitteista.

Ihmisoikeustietoisuus voi kuitenkin kehittyä vain vähitellen. Sen vuoksi on tärkeää sisällyttää ihmisoikeuskysymykset opetukseen niin kouluissa kuin yliopistoissakin, samoin on välttämätöntä järjestää pidemmälle menevää erityisopetusta niille, jotka

työssään joutuvat toimeenpanemaan yksilöiden vapaudenrajoituksia ja jotka sen vuoksi saattavat käyttää valtaansa väärin. Selvää lienee, että väärinkäytön mahdollisuutta lisää tietämättömyys ihmisoikeuksista ja niiden velvoittavasta luonteesta.

Ihmisoikeuksien liittäminen osaksi yksilön velvoittavaa käyttäytymistä edellyttää myös tieteellisen tutkimuksen ja erityisesti ihmisoikeustutkimuksen kehittämistä. Vain sitä kautta ihmisoikeuksien tuntemus ja niiden kunnioitus voi perustua systemaattisesti järjestettyyn aineistoon.

Arvoisa puhemies! Viime aikoina on kiitetävästi puhuttu siitä, että ihmisoikeudet pitää ottaa esille kehitysyhteistyössä. Tämänkin keskustelun aikana tämä on tullut esille. Mutta mielestäni on aivan yhtä aiheellista kysyä, miksi ihmisoikeusasioita ei pidä huomioida myös Suomen harjoittamassa kaupapolitiikassa.

Arvoisa puhemies! Toivon, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen hyväksyminen lisää meidän itse kunkin ihmisoikeustietoutta ja että se auttaa myös siinä, että Suomen virallisessa ulkopoliitikassa ja ihmisoikeuspolitiikassa nämä ihmisoikeusnäkökulmat otetaan entistä enemmän huomioon.

Ed. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Jääteenmäki moitti Suomea pysähtyneisyydestä ihmisoikeuskysymyksissä, niin toteaisin tähän sen muodollisen näkökohdan, että ihmisoikeussopimus on avoin ainoastaan niille valtioille, jotka kuuluvat Euroopan neuvostoon, ovat Euroopan neuvoston jäsenvaltioita, ja Suomi liittyi Euroopan neuvostoon vasta viime vuoden toukokuun 5 päivänä. Mutta toki aineellisesti ottaen näihin seikkoihin olisi Suomessakin voitu enemmän kiinnittää huomiota.

Ed. Männistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni on syytä huomauttaa, että Suomen pysähtyneisyyden tila ihmisoikeuksien suhteen olisi ollut mahdollista lopettaa täysin myös YK:n sopimusten perusteella.

Ed. Jääteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Halusin todeta nimenomaan samaa, että Suomi on sitoutunut noudattamaan YK:n vastaavia sopimuksia,

ja jos olisimme halunneet, niin olisimme toki voineet tehdä enemmän.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todella tämä on mielenkiintoista, ettei olla perillä tässäkin talossa vielä siitä, että YK:n ihmisoikeuksien julistus edellyttää myös, että Suomi, joka on ollut mukana YK:ssa, on nämä hyväksymässä. Sen perustaltahan rakentuu tämä Euroopan ihmisoikeuksien julistus ja sen periaatteet, joten nämä eivät suinkaan ole eri asioita, vaan saman asian eri puolelta.

Ed. Pohjola: Arvoisa puhemies! Liittyessään Euroopan neuvoston jäseneksi viime vuoden toukokuun 5 päivänä Suomi samalla allekirjoitti Euroopan ihmisoikeusyleissopimuksen ja sen lisäpöytäkirjat. Nyt on kysymys siitä, että eduskunta sen jälkeen, kun asia on esitelty tänään ja lähetetty perustuslakivaliokuntaan, hyväksyisi tämän 1950 Euroopan neuvoston puitteissa tehdyn yleissopimuksen.

Tätä sopimusta on pidetty Euroopan neuvoston tärkeimpänä sopimuksena. Sitoutuminen sen noudattamiseen on osoitus siitä, että valtio täyttää demokraattisuuden ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimukset. Voidaankin sanoa, että vasta tämän sopimuksen noudattaminen takaa sen, että valtio on ns. eurooppalainen oikeusvaltio. Suomea lukuunottamatta kaikki Euroopan neuvoston jäsenvaltiot ovatkin jo liittyneet yleissopimukseen.

Sopimus menee pitemmälle, Anna-Liisa Jokinen, kuin YK:ssa 1966 hyväksytyt ihmisoikeussopimukset, näin erityisesti alueellisen valvonnan osalta. YK:n sopimuksiahan ei erityisemmin voida panna täytäntöön. Sen sijaan nämä sopimukset voidaan panna täytäntöön, ja tässä on se oleellinen ero.

Tämä tuo myöskin uudenlaisen järjestelmän suomalaiseen oikeusjärjestelmään, nimittäin se tuo kaksi uutta valvontaelintä ja uudenlaisen muutoksenhakumenettelyn. Totean tässä vain lyhyesti, että valvontaeliminä tulevat toimimaan Euroopan ihmisoikeustuomioikunta ja ihmisoikeustuomioistuin. Valitusmenettelyteinä ovat joko valtion valitusmenettely tai ns. yksilövalitusmenettely, joista jälkimmäinen on periaatteessa paljon tärkeämpi. Erityisesti on huomattava, että tuo-

mioistuimen tuomiot ovat lopullisia, ja ne ovat valtioita oikeudellisesti sitovia.

Mikä on sitten yleissopimuksen anti suomalaisen lainsäädäntöön? On huomattava, että yleissopimus heijastelee samaa eurooppalaista kulttuuri- ja oikeusperinnettä, mihin Suomen oikeusjärjestys rakentuu. Monet yleissopimuksen suojaamista oikeushyvistä on taattu Suomen kansalaisille hallitusmuotomme II luvussa. Ne yleissopimukseen sisältyvät oikeudet ja vapaudet, jotka jäävät hallitusmuotomme ulkopuolelle, on yleensä turvattu Suomen kansalaisille muualla lainsäädännössämme.

Ihmisoikeussopimuksen määräysten sisältö kuitenkin elää ja täsmentyy jatkuvasti. Tämän vuoksi lainsäädännössämme on kohtia, jotka ovat ristiriidassa eräiden sopimuksen säännösten kanssa. Ihmisoikeussopimuksessa edellytetään mm. suullisen käsittelyn mahdollisuutta muutoksenhakutuomioistuimessa paljon Suomen nykyistä käytäntöä laajemmin. Tähän ed. Niinistö puheenvuorossaan mm. viittasi.

Arvoisa puhemies! Tärkeää on, että Suomi liittyy yleissopimukseen mahdollisimman pian ja saattaa sen voimaan liki kaikilta osiltaan. Tämä merkitsisi sitä, että Suomen kansalaisilla, kansalaisjärjestöillä ja yhteisöillä olisi käytössään myös yleissopimuksen antamat oikeussuojakeinot. Täten Suomi vahvistaa kuvaansa eurooppalaisena oikeusvaltiona.

Ed. Knuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edellisessä puheenvuorossa tuli esille YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen ja Euroopan ihmisoikeuksia ja perusvapauksia koskevan sopimuksen suhde. En voi olla huomauttamatta, että vaikka tämä sopimus meneekin konkreettisemmalle tasolle ja valvonnassa pidemmälle, niin tästä puuttuu oikeus työhön, joka on keskeinen ihmisoikeus YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa.

Ed. Mäkipää: Arvoisa puhemies! Vaikka ed. Stenius-Kaukonen ei olekaan paikalla, niin kun hän mainitsi, että esimerkiksi Länsi-Saksassa kommunisti ei kelpaa valtion virkoihin, olisin mielelläni halunnut kysyä häneltä, mahtaisikohan kommunistisissa valtioissa puolestaan kapitalisti päästä kyseessä oleviin virkoihin. Olisin myös edelleen halun-

nut huomauttaa hänelle, etteivät niin minun lapsilleni kuin hänenkään lapsilleen sen paremmin ruoka- kuin iltarukouksetkaan varmaan ole pahitteeksi eivätkä loukkaa ihmisoikeuksia.

Eduskunta on saanut käsiteltäväkseen lähinnä Euroopan neuvostoon liittymisen seurauksena esityksen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen ratifioimisesta. Kyseinen sopimus, joka on hyväksytty Euroopan neuvoston toimesta jo vuonna 1950, on tähän saakka ollut Suomen osalta lopullista siunausta vaila. Tätä voidaan pitää melkoisena ihmeenä, sillä onhan Suomi Euroopan johtavia demokraattisia valtioita pohjoismaisen demokraattisen järjestelmänsä turvin.

Sopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamisesta ja siihen liittyvät lisäpöytäkirjat eivät tuo suuriakaan muutoksia maamme tämänhetkiseen lainsäädäntöön ja sen toteuttamiseen. Useat yleissopimuksen suojaamista oikeuksista ja vapauksista turvataan maamme kansalaisille, kuten edellisenkin puhuja mainitsi, hallitusmuotomme II luvussa, jossa säädetään Suomen kansalaisten yleisistä oikeuksista ja oikeusturvasta. Hallitusmuodon II luvun ulkopuolelle jäävät yleissopimukseen sisältyvät oikeudet ja vapaudet turvataan Suomen kansalaisille muualla lainsäädännössämme. Lisäksi maamme liittyttyä Euroopan neuvoston jäseneksi on eduskunnan toimesta jo hyväksytty useita lainmuutoksia, jotka ovat poistaneet ristiriitoja, joita maamme lainsäädännöllä on ollut eurooppalaisen ihmisoikeuskäytännön kanssa.

Lisäksi hallituksen on tarkoitus lähiaikoina antaa eduskunnalle esitykset rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen ja ulkomaalaislain eräiden säännösten muuttamisesta. Kyseiset lait on tarkoitus viedä läpi vielä ennen Suomen lopullista liittymistä yleissopimukseen.

Kyseisten lainsäädäntömme muutosten ja mahdollisten muiden pienten tarkistusten jälkeen on tavoitteena hyväksyä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty yleissopimus liitteineen. Voimaantumiskäytännössä kuitenkin tarvittaneen tietynlaisia ylimenokausia, jotta kaikki lainsäädäntötekninen työ saadaan suoritetuksi sopimuksen edellyttämälle tasolle. Lisäksi on huomioitava, että yleissopimusta tarkistetaan ja täy-

dennetään jatkuvasti Euroopan neuvoston ja ihmisoikeustuomioistuimen toimesta ja tämän takia sopimuksen solmiminen aiheuttaa jatkuvasti tietyn asteista lainsäädännön kehittämistä. Näin ollen sopimukseen liittyminen tuo lisää painetta lainsäädäntöemme jatkuvalla muuttamisella ja ajan tasalla pitämiselle.

Suomea on aina pidetty ihmisoikeuksien osalta eräänä maailman johtavista valtioista. Olemme maana samalla tasolla kuin muutkin Pohjoismaat ja muodostamme tällä alalla erään maailman kehittyneimmistä alueista. Suomessa ei ihmisoikeuksia ole varsinaisesti loukattu pitkään aikaan, ja tämän voimme myönteisenä seikkana huomioida käsitellessämme yleissopimusta. Luonnollisesti kaikissa yhteiskunnissa ja valtioissa tapahtuu tietynlaisia rajanvetotapauksia, jotka kirjataan mahdollisina ihmisoikeuksia vaarantavina yksityisseikkoina. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että Suomi olisi tietoisesti pyrkinyt rikkomaan sopimusta siksi, että maamme ei ole ratifioinut ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyä yleissopimusta. Pidän luonnollisena myös sitä, että sopimuksen hyväksymisen jälkeenkin tulee ilmi yksittäisiä tapauksia, jotka ainakin tietyissä piireissä halutaan ymmärtää ihmisoikeuksien loukkaamiseksi tai liialliseksi rajoittamiseksi. En pidä sitä kuitenkaan vaarallisena siksi, että kaiken lainsäädännön toteuttamisessa haetaan jatkuvasti oikeaa linjaa ennakkotapauksien ja rajatapauksien avulla. Sama menettely pitää paikkansa myös ihmisoikeuksien kohdalla.

SMP lähtee ihmisoikeuksien osalta samasta ajatuksesta kuin muussakin politiikassaan eli siitä, että jokainen elämä on arvokas. Näin ollen olemme jatkuvasti korostaneet nk. pienen ihmisen oikeuksien puolustamista ja kehittämistä maassamme. Tämä ajatus ohjenuorana tulee käsitellä myös eduskunnalle tullutta ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen ratifioimista. Suurimmat ongelmat maassamme eivät liene niinkään juridisella, oikeuskäytäntöön liittyvällä, sektorilla, vaan paremminkin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteuttamisessa kansalaistemme välillä. Toivon, että käsitellyssä oleva yleissopimus tuo tälläkin sektorilla ainakin moraalisen velvoitteen maamme virkamieskunnalle ja päättäjille, minä mukaan lukien, kohdella

kaikkia kansalaisia tasavertaisesti niin lain kuin muunkin yhteiskunnan toiminnan osalta.

Ed. Särkijärvi: Arvoisa puhemies! Euroopan ihmisoikeussopimusta voidaan pitää itse asiassa jopa tärkeämpänä kuin sitä integraatiosopimusta, joka Suomenkin on tarkoitus lähiaikoina solmia. Integraatiohan käsittelee lähinnä taloudellisia asioita. Rahaa on, sitä tulee ja menee. Valtaosalla maailman ihmisistä ei ole suinkaan niin paljon rahaa kuin suomalaisilla, mutta kaikki yhtäläisesti tarvitsevat ihmisoikeuksia.

Täällä on viitattu perustuslain vireillä olevaan muuttamiseen, josta kuitenkin on huomattava, että suomalaisessa lakijärjestelmässä perustuslakiin sisältyviin oikeuksiin ei pääse yksittäinen kansalainen viittaamaan siten, että nämä oikeudet voitaisiin toteuttaa. Sen sijaan ihmisoikeussopimuksen kautta on mahdollista saada toteutetuksi jopa ikään kuin taannehtivasti sellaisia oikeuksia, joita lähdetään peräämään ja jotka oikeiksi myönnetään siitä huolimatta, että vastaavaa lainsäädäntöä ei olisi tai että se olisi ristiriitaista haetun oikeuden kanssa.

Ihmisoikeussopimus koskee toistaiseksi ainoastaan Euroopan neuvoston jäsenmaita. Tulen itse esittämään lähiaikoina, että se avattaisiin myös niille maille, jotka Euroopan neuvosto on päättänyt kutsua erityisvieraisiksi, eli tässä vaiheessa neljälle Itä-Euroopan maalle: Neuvostoliitolle, Jugoslavialle, Unkarille ja Puolalle, lähiaikoina todennäköisesti myös Tšekkoslovakialle ja Bulgarialle. Tällä tavalla nämä maat, joista monet ovat jo ilmoittaneet halukkuutensa allekirjoittaa sopimus tai todenneet, että sen noudattamat periaatteet on mahdollista saattaa voimaan näissä maissa, voisivat sen myös käytännössä tehdä.

Suomessa on enemmän ongelmia kuin hallituksen esityksestä näkyy ihmisoikeuksien toteuttamisessa. Ne vain yleensä liittyvät alemman tason säädöksiin, hallinnollisiin määräyksiin, joita luonnollisestikaan ei tässä yhteydessä ole ollut edes tarpeellista eduskunnalle tiedoksi tuoda.

Meillä suuri osa hallinnosta on lainattu ruotsalaisista perusteista. Erityisesti Ruotsilla näyttää olevan jatkuvasti vaikeuksia ihmisoikeussopimuksen kanssa. Tämä johtuu siitä, että ruotsalaisen hallintotavan mukaan hyvin

monista asioista päätetään yksinomaan hallinnollisina kysymyksinä. Tällöin vetoaminen tuomioistuimeen on jätetty pois prosesseista. Tämä on kohta, jossa ruotsalaiset valittajat usein voittavat valtionsa.

Myös yhdeksi ongelmaksi Suomessa jää se, että asioiden käsittelyaika on pitkä, vaikka prosessi muutoin vastaisi niitä periaatteita, jotka on katsottu ihmisoikeuksiin kuuluviksi. Esimerkiksi useamman vuoden tuomioistuinprosessi jossakin yksittäisessä asiassa on sellainen, että se helposti saattaa osoittautua ihmisoikeussopimuksen vastaiseksi.

Katseltaessa niitä tapauksia, joissa ihmisoikeussopimuksen mukaisesti on vedottu tuomioistuimeen ja joissa myös on saatu hakijan kannalta myönteinen ratkaisu, ovat erityisen keskeisellä sijalla pidätettyjen ja vangittujen oikeudet, joista näyttää tasapuolisesti joka puolella Eurooppaa löytyvän valittamista. Ihmisoikeussopimus tuo Suomen lainsäädäntöön uudenlaisen periaatteen koskien tuomioistuin käsittelyä. Vaikka itse asiassa muodollisesti ei mitään kummempaa tapahtuisikaan siinä vaiheessa, kun joudutaan lyhentämään pidätysaikaa nykyisestäään, niin käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ensimmäinen tuomioistuimen päätös pidätetyn vangitsemisesta tai edelleen säilyttämisestä — saa nähdä millä tavalla tämä mielletään tai kirjataan lakiin — on huomattavasti nykyistä löysemmin perustein tehty. Meillähän on oikeastaan opittu luottamaan siihen, että siinä vaiheessa, kun tuomioistuin päättää vangitsemisesta, on kyseessä syyllinen henkilö, mutta nyt joudutaan eräänlaiseen liukuhihnamenettelyyn, jossa oletukset ja epäilyt ovat paljon suuremmassa asemassa kuin tällä hetkellä.

Suomella tulee olemaan jonkin verran ongelmia ilmeisesti erityistuomioistuiensa vuoksi siitä syystä, että näissä ovat usein edustettuina erilaiset eturyhmät, kuten asunto-oikeuksissa vuokranantajat ja vuokralaiset. Jos sattuu olemaan jokin sellainen asia, jossa vuokralaisjärjestö tai vuokranantajajärjestö on osapuolena ja jonka voidaan katsoa olevan ristiriidassa niiden etujen kanssa, niin tällainen erityistuomioistuin ei ole puolueeton käsittelemään asiaa. Ruotsissa esimerkiksi vuokrankorotuksista on päästy valittamaan ja toteamaan, että asunto-oikeus ei ole kelvollinen käsittelemään asiaa,

koska siellä on selvästikin intressipiirien edustajia.

Syrjinnän osalta saadaan oikeastaan ensimmäistä kertaa kattava syrjinnän kieltävä säädös koskemaan suomalaisten ihmisoikeuksia.

Ed. Knuuttila mainitsi täällä sen ainoan positiivisen oikeuden, joka yleensä on liitetty ihmisoikeuksiin, oikeus saada jotain ja tässä tapauksessa työtä. Nyt itse asiassa on yksi sellainen ilmiö, jonka suhteen Euroopan ihmisoikeussopimusta on tässä suhteessa päästy soveltamaan. Se koskee sellaisia tapauksia, joissa ammattijärjestöön kuulumattoman henkilön oikeutta työhön on jollain tavalla kavennettu. Tällaisesta on erilaisia tapauksia, joissa on todettu, että tällä ihmisellä on järjestöön kuulumattomuudestaan huolimatta aivan yhtäläinen oikeus työhön kuin niillä, jotka kuuluvat järjestöön, oli lainsäädännössä ja sopimuksissa mitä muuta tahansa todettu.

Yksi mielenkiintoinen kysymys, josta varmasti tämän sopimuksen käsittelyssä riittää paljon pohtimista, on Ahvenanmaan erityisasema ja siellä erityisesti suomen kieltä äidinkielenään puhuvien henkilöitten asema. Uskon, että tämä tulee hyvin perinpohjaisesti selvitettyksi, ja näin paikallaan onkin tehdä.

Yksi sellainen merkittävä oikeus, joka suomalaisilla on, ei ole laatuaan yleiseurooppalainen, mutta ilmeisesti voisimme pyrkiä toimimaan siten, että se myös laajennettaisiin eurooppalaiselle tasolle. Tarkoitin tällä jokamiehen oikeutta, joka on melko puhtaasti pohjoismainen ilmiö ja jolle toivoisi suurempaa merkitystä myös maailmalla. Sen arvokkuus mielestäni on jatkuvasti kasvamassa.

Lopuksi vastauksia kolmelle puheenvuorossa käyttäneelle.

Ensinnäkin ed. Helle kahdessa puheenvuorossaan arvioi Turkin ihmisoikeustilannetta. Hallituksen esityksestä ei suoranaisesti käy ilmi, että Turkki on itse asiassa vasta muutama kuukausi sitten antanut sen selityksen, joka tarvitaan tämän sopimuksen mukaan siihen, että yksittäinen kansalainen voi vedota jonkin tietyn maan sisällä tapahtuneesta tuomioistuin käsittelystä edelleen ihmisoikeustuomioistuimeen. Niinpä meiltä oikeastaan puuttuvat tällä hetkellä näytöt suuntaan jos toiseenkin siitä, minkälainen tilanne tosiasiallisesti Turkissa ihmisoikeuksien suhteen on. Euroopan neuvoston juridinen komitea

ja pari muuta komiteaa sitä avustaen ovat parhaillaan ryhtymässä tutkimaan Turkin ihmisoikeustilannetta. Kansainvälinen lehdistöinstituutti on kyllä todennut omalta osaltaan, että Turkissa on sananvapauden rajoituksia. Ilmeisesti näistäkin selkeys saadaan tämän Euroopan neuvoston tutkimuksen tuloksena. Sen sijaan ainakin ne turkkilaiset pakolaiset, joista olen viime aikoina kuullut puhuttavan, ovat tulleet Bulgariasta ja ovat Bulgarian turkkilaista vähemmistöä. Heidän pakolaisasemansa on siinä mielessä vähän kyseenalainen, että sen enempää Bulgaria kuin Turkkiakaan eivät pidä heitä pakolaisina, koska Turkin mukaan tällä hetkellä Bulgariassa ei ole mitään sellaista, mitä turkkilaisen vähemmistön tulisi sieltä paeta.

Ed. Soininvaara viittasi puheenvuorossaan siviilipalveluksen keston. Nyt kuitenkin on niin, että siviilipalvelus ei suinkaan kestä Suomessa kaksinkertaista aikaa verrattuna aseelliseen palvelukseen, vaan painotuksesta tai määrittelystä riippuen joko 30 prosenttia tai mahdollisesti vielä vähemmän enemmän kuin aseellinen palvelus. Vastikään on valmistunut komiteanmietintö, jossa on yksityiskohtaisemmin laskettu tunneissa sitä aikaa, joka näissä eri palvelusmuodoissa joudutaan olemaan varsinaisessa palveluksessa, ja tämä on oletettavasti myös se peruste, jota jouduttaisiin tutkimaan, kun tällaista asiaa ratkaistaisiin oikeudellisesti.

Edelleen Steiner-kouluista, niin tietääkseni ainoa sellainen case, joka varmasti tulee esille, on se, että Steiner-kouluissa opettajia painostetaan eroamaan kirkosta, jos he sattuvat olemaan evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä. Tämä on sellainen puuttuminen uskonnonvapauteen, joka on ihmisoikeuksien vastaista.

Ed. Jäätteenmäki viittasi Suomen ihmisoikeuspolitiikkaan kansainvälisellä tasolla, ja siitä kyllä täytyy todeta nykyisen ulkopoliittikkamme olevan siinä mielessä hyvin perusteltua, että ihmisoikeusloukkauksia tapahtuu jatkuvasti joka puolella maapalloa niin paljon, että on hyvin vaikeata noudattaa sellaista aktiivista näihin loukkauksiin puuttuvaa politiikkaa, joka olisi niin tasapuolista, että siitä kukaan osapuoli ei katso tulevansa erityisesti silmätikkuna kohdelluksi verrattuna muihin ihmisoikeuksien loukkauksiin syyllistyneisiin osapuoliin. Suomen ulkopoliittikan eräs hyvin keskeinen toimintaperiaate

on juuri ollut tasapuolisuus ja luottamuksen vahvistaminen siihen. Tätä ei mielestäni tule lähteä ehdoin tahdoin vaarantamaan.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Selvennyksenä ed. Särkijärven puheenvuoroon, jossa hän totesi mainitsemistani Turkin ongelmista, että kun puhuin turkkilaisista, en suinkaan tarkoittanut bulgarialaisia vaan tarkoitin lähinnä Turkissa asuvia kurdeja ja heidän asemaansa.

Ed. Hilpelä: Arvoisa puhemies! Tämä on ollut oikein hyvä keskustelu, informatiivinen keskustelu, jossa moniin ihan konkreettisiin asioihin on jo nähdäkseni saatu vastauksia. Ed. Hellekin sai vastauksen ilmeisesti. En tiedä, kuuliko hän sen, mitä tulee hänen omiin puheenvuoroihinsa. Olin ajatellut niihin puuttua, mutta ilmeisesti ei nyt tarvitse.

Kun Suomi liittyi jäseneksi Euroopan neuvostoon viime huhtikuussa, samalla allekirjoitettiin myös ihmisoikeussopimus. Silloin arveltiin, että sen ratifiointi tapahtuisi kahden kolmen vuoden kuluttua. Nyt on asia edennyt hyvin paljon nopeammin, ja tämä on tietysti erinomaista. Toivottavasti eduskunnan valiokuntakäsittelyssä ei tule liian kiire, kun nyt tähdätään toukokuun alussa pidettävään yleiskokousviikkoon.

Erinomaista on tietysti myös se, että hallitus on pitänyt tavoitteenaan sitä, että voitaisiin ratifioida ihmisoikeussopimus ilman varaumia. Nythän siihen tulee yksi varaus. Mutta eduskunta on hallitukselta saanut useita sellaisia lakiesityksiä — ne ovat parasta aikaa täällä käsittelyssä — joilla muiden varaumien tarve poistuu.

Kuitenkin on hyvä todeta, että tämänkään jälkeen me emme voi olla ihan varmoja siitä, että kaikki on kunnossa meidän lainsäädännössämme. Siellä on ns. harmaa alue — näin ovat asiantuntijat todenneet — johon saattaa kuulua useitakin asioita, mm. aikaisemmassa ed. Soininvaaran puheenvuorossa mainittu siviilipalveluajan pituus. Siitä me emme tiedä, tuleeko se olemaan yksi sellainen asia, ja myös Ahvenanmaan kysymys saattaa olla sellainen, Ahvenanmaan lainsäädännön tietyt osat. Mutta se näkyy sitten, jos valituksia tehdään ja kun niihin sitten päätökset saadaan, jonka jälkeen tietysti tulee sitten kysy-

mykseen suomalaisen lainsäädännön muuttaminen siltä osin.

Euroopan ihmisoikeussopimus käsittelee ns. perinteisiä ihmisoikeuksia, yleisiä kansalais- ja poliittisia oikeuksia, eikä siihen sisälly sosiaalisia ja esimerkiksi koulutukseen liittyviä asioita. Ihmisoikeussopimusta täydentää Euroopan sosiaalialan peruskirja, jonka Suomi viime tammikuussa allekirjoitti. Me olemme siinä siis jo mukana. Sehän on asiakirja, joka puolustaa yksilön sosiaalisia ja taloudellisia oikeuksia. Se on käsite aivan niin kuin ihmisoikeussopimuskin.

Ilmeisesti on niin, että suurin merkitys Suomelle ihmisoikeussopimukseen liittymisellä onkin juuri sillä vaikutuksella, joka sillä on meidän omaan lainsäädäntöömme. Viitataan tuohon harmaaseen alueeseen ja mahdollisesti sen mukana tuleviin muutoksiin lainsäädäntöömme plus niihin muutoksiin, jotka nyt jo ovat meneillään.

Myös sillä on suuri merkitys, että sopimuksen seuranta on verrattuna moniin muihin kansainvälisiin sopimuksiin mielestäni melko hyvin järjestetty. Sehän on järjestetty niin, että pääsihteerillä on oikeus pyytää selvityksiä asioista ja ministerikomitealla on oikeus pyytää selvityksiä asioista — siis puhun nyt seurannasta. Molempia mahdollisuuksia myös käytetään. Oma vaikutuksensa on tietysti julkisuudella ja myös niillä kompensatioilla, joihin valtiot useissa tapauksissa tuomitaan.

Arvoisa puhemies! Yhtä tärkeää kuin on se, että Suomi ensi toukokuussa toivottavasti ratifioi ihmisoikeussopimuksen, on se, että kansalaisille tästä tiedotetaan. Tähän asiaan tulee eduskunnan mielestäni kiinnittää huomiota ja kirjata se eduskunnan vastaukseen velvoittavana.

On ollut ilahduttavaa todeta, että muutoksen kourissa olevat sosialistiset maat ovat voimakkaasti pyrkimässä eurooppalaiseen yhteistyöhön ja jopa jäseniksi Euroopan neuvostoon. Myös eurooppalaiset ihmisoikeusperiaatteet tulevat näin vähitellen koko Euroopassa hyväksytyiksi, näin uskon. Suomi haluaa varmasti, kun se on Euroopan neuvoston jäsenenä, olla kehittämässä neuvoston toimintaa myös ihmisoikeuksien toteuttamisen osalta.

Ihmisoikeuksiin olen omasta puolestani valmis lukemaan myös oikeuden puhtaaseen luontoon ja ympäristöön, aivan niin kuin ed.

Soininvaarakin puheenvuorossaan esitti. (Ed. Knuuttila: Oikeuden työhön!) — En halua nyt ottaa sitä esille, on monia muita oikeuksia, jotka täytyy tietysti myös kirjata ihmisoikeuksiin, mutta millä tasolla ne tehdään? Äskeinen mainintani puhtaasta ympäristöstä liittyy seuraavaan virkkeeseen, ed. Knuuttila. — Euroopan neuvoston ympäristökomitea on nimittäin valmistelemaan hyvin laajaa Euroopan ympäristöperuskirjaa ja uskon, että siitä tulee yhtä tärkeä asiakirja kuin ovat ihmisoikeussopimus ja Euroopan sosiaalialan peruskirja. Tähän ympäristöperuskirjaan varmasti saadaan sellaisia määritelmiä tästä oikeudesta, että ehkä se jonakin päivänä lisätään lisäpöytäkirjana ihmisoikeussopimukseen.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Hilpelä oli lahtunut siitä, että ratifiointi näyttää nyt tapahtuvan nopeammin kuin alun perin kaavailtiin, ja tältä osin olen hänen kanssaan samaa mieltä. Se on todella hyvä asia.

Kun ed. Hilpelä korosti sitä, että tästä pitää myös tiedottaa kansalaisille, sekin on tärkeä asia. Mutta tiedottamisen yhteydessä kannattaisi varmasti kiinnittää huomiota eräisiin seikkoihin, jotka saattavat nyt olla epäselviä, esimerkiksi siihen, että Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen nyt avaamia mahdollisuuksia voidaan käyttää vain niissä tapauksissa, jotka tapahtumat sattuvat ratifiointin jälkeiseen aikaan, ei siis tästä taaksepäin. Edelleen on myös se rajoitus, että asian täytyy olla käynyt Suomessa kaikki oikeusasteet läpi, ennen kuin voi tulla Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa käsitteilyyn. Kolmanneksi on sitten syytä muistaa se, että hyvin huomattava osa siellä tulee välittömästi hylätyksi sen takia, että katsotaan, ettei ole ollut aihetta valittaa.

Halusin nämä näkökohdat sen vuoksi tulla esiin, että jo silloin, kun Euroopan neuvostoon liitettiin, saattoi olla sellainen käsitys, että kaikki oikeus nyt välittömästi astuu Suomen kansalaisten käyttöön. Siinä on nyt eräitä rajoituksia, ainakin aikaviive. Saattaa olla vielä monta vuotta, ennen kuin käytännössä kukaan voi oikeutta saada.

Ed. Hilpelä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei minusta se, mitä ed. Laine sanoi, mitenkään ollut ristiriidassa sen

toteamuksen kanssa, jonka mainitsin tiedottamisen tärkeydestä, eikä hän sitä kiistänyt-kään. Olen aivan samaa mieltä, että totta kai tiedottamisessa pitää myös konkretisoida se, millä tavalla ihmisoikeuksiin vetoaminen tapahtuu sitten, kun asianomainen henkilö liikkeelle lähtee, ja mitkä ne edellytykset ovat, joilla se voidaan edes ottaa käsittelyyn.

En sen sijaan katso, että olisi tarpeen mainita tiedottamisessa ainakaan sitä, että vain hyvin pieni osa tapauksista tulee todella ihmisoikeustuomioistuimen käsittelyyn, koska monessa tapauksessa käy niin, että ihminen saa oikeuden sitä kautta, että ns. sovitteluratkaisu saadaan aikaan jo, vaikka asia ei menekään ihmisoikeustuomioistuimeen.

On valitettava asia, että kestää hyvin pitkän aikaa, ennen kuin prosessi on läpikäyty, koska siihen sisältyy juuri kotimaassa tapahtunut kaikkien oikeusasteiden läpikäyminen ja lisäksi se, että Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimella on mielelön määrä asioita käsiteltävänä, joten sielläkin menee useita vuosia, ennen kuin asia saa lopullisen päätöksensä.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Puheenvuoroni sattui varsin hyvin ed. Hilpelän äskeisen puheenvuoron jatkeeksi, sillä tarkoitukseni oli nimenomaan pohdiskella ihmisoikeuksien toteutumista ekologisessa todellisuudessa.

Olen tullut hyvinkin vakuuttuneeksi siitä, että suurin piirtein kaikki ne näkökohdat, jotka edellisissä puheenvuoroissa on puutteina Suomen lainsäädännössä suhteessa Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien yleissopimukseen todettu, ovat hyvinkin helposti käytännössä toteutettavissa, siis korjaukset saatavissa aikaan, jos vain tahtoa on.

Mitalilla on sitten toinen puolensa, ja se on se, millä tavoin kaikki, tässä tapauksessa ihmiselämän lähes ehdoton suojele, voi käytännössä toteutua. Ed. Soininvaara totesi, että on verrattava toteutumista suhteessa itseensä. Siinä hän viittasi siihen, mikä on sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen aste, niin sen myötä voi kehittää ihmisoikeuksia ja käytännössä toteutumista. Samalle janelle voidaan nähdä myös toinen pää. Se on se pää, jossa ekologia on pettänyt. Ekologinen todellisuus on reunaehto sille, että ihmisen oikeudet, perusvapaudet, voivat toteutua.

Mielilukemistooni kuuluu Marvin Harrisin kirja Kulttuurien synty, jossa pohdiskellaan ihmisen aikaisempia kulttuureja ja todetaan kerta toisensa jälkeen, että kun ekologia on pettänyt, kun kansat kilpailevat niukentuivista luonnon resursseista, siinä vaiheessa viimeistään tavat raaistuvat ja ihmisoikeuksista ei enää voida puhua käytännön tasolla. Tämän suuntaisia viitteitä, jos oikein tarkkoja ollaan, on nähty eurooppalaisessakin todellisuudessa tälläkin vuosisadalla. Jotta tulevaisuudessa asiat olisivat toisin, henkilökohtaisen näkemykseni mukaan ympäristökysymyksiin pitäisi kiinnittää nykyistä paljon enemmän huomiota.

Kun Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien yleissopimuksen mukaan on Euroopan neuvostossa ihmisoikeustoimikunta ja ihmisoikeustuomioistuin ja tietysti yleissopimus itse, henkilökohtaisen näkemykseni mukaan tulisi ehdottomasti saada yleissopimus kakkonen, joka käsittelee ympäristökysymyksiä luonnonoikeudelliselta pohjalta, ja tämä työhän on jo etenemässä, kuten ed. Hilpelä äsken totesi. Se tarkoittaa sitä, että pitäisi olla Euroopan laajuisesti ja ehkä jopa maapallon laajuisesti luonnonoikeuksien perusjulistus, Euroopan laajuisesti ainakin yleissopimus, että luonnonoikeus otetaan kaikessa huomioon.

Se tarkoittaa silloin käytännössä valvonnan tasolla sitä, että on luonnonoikeustoimikunta ihmisoikeustoimikunnan rinnalla ja on ympäristöoikeustuomioistuin ihmisoikeustuomioistuimen rinnalla. Silloin voitaisiin kuvitella, että asiat menisivät eteenpäin. On nimittäin niin, että luontoa on suojeltava ihmiseltä, jotta ihminenkin tulisi suojelluksi itseltään, jotta ihmisoikeudet voisivat toteutua. Hiukan monimutkaisesti sanottu, mutta asian ydin on juuri tuossa lausumassa. (Ed. Laine: Siinä on logiikkaa!) — Sitähän siinä on, ed. Laine, rautaista logiikkaa, joka ei petä.

Toinen ulottuvuus on luonnon suojeleminen itseisarvona. Tässä suhteessa, niin kuin ed. Hilpelän kanssa hyvin tiedämme, Euroopan neuvostolla on todella pitkä traditio. Joku taas vitsailee minulle tämän jälkeen, kun olen täällä todennut, että olen ollut siinä 15 vuonna mukana ja tiedän sen.

Kuuntelin hyvinkin tarkoin, hartaasti Eeskeskustelun, integraatiokeskustelun, eduskunnassa viime viikolla hyvästä alusta katkeraan loppuun saakka. Kyllä se osoitti, että

Euroopan neuvostoa tarvitaan Euroopan yhteisön ja Ees:n luonnonoikeudellisena omatuntona, ehdottomasti. Euroopan neuvoston asema korostuu taloudellisen integraation edetessä erittäin merkittävästi. Asetan suuret toiveet edustajillemme Euroopan neuvostossa, että he pitävät tätä lippua korkealla.

Jokin aika sitten ehdotimme Suomen hallitusmuotoon lisäystä, joka tarkoittaisi sitä, että luonnonoikeus pitää ottaa kaikessa toiminnassa huomioon. Sen lakialoitteen allekirjoitti edustaja jokaisesta eduskunnassa nyt edustettuna olevasta ryhmästä. Toivoisin hartaasti, että tämä aloite jo ennen kuin se on hallitusmuotoomme kirjattu, saatettaisiin myös Euroopan neuvostossa käsiteltäväksi ja tiedoksi sille työryhmälle, joka pohdiskelee ympäristöasioita nyt perusteellisesti.

Arvoisa puhemies! Ed. Särkijärvi hetki sitten totesi, että hän tulee lähitulevaisuudessa tekemään aloitteen siitä, että neljä Itä-Euroopan valtiota tulisi mukaan mm. ihmisoikeuksien yleissopimukseen. Silloin, jos olisi olemassa myös luonnonoikeutta koskeva yleissopimus kakkonen, juuri nuo valtiot saisivat ekologista tukea Euroopan neuvostolta päätöksenteossaan, ja se olisi meidän kaikkien eurooppalaisten etu.

Ed. Hilpelä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei paljon selkeämmin taida sanoa tuota tilannetta kuin ed. Pulliainen sanoi, nimenomaan kun puhutaan Euroopan neuvoston merkityksestä ympäristöasioissa, kulttuurikysymyksissä verrattuna Euroopan integraation toteutumiseen.

Tässä totean, että Euroopan neuvostossa ovat nyt jo, vaikka eivät ole vielä jäsenenäkään, Unkari ja Puola olleet erittäin aktiivisia ja tuoneet jo omia näkemyksiään esille mm. ympäristökysymyksissä ja oman maansa ympäristön tilasta ovat jo tietyllä tavalla raportoineet. Mikään ei tietysti estä sitä, että näitä maita mahdollisesti yritetään aloitteen avulla saada nopeammin kuin jäsenyys muuten toteutuisi mukaan ihmisoikeussopimukseenkin, mutta en pidä sitä kylläkään ihan mahdollisena siitä syystä, että niitten jäsenyyskin tulee toteutumaan, ainakin Unkarin ja Puolan, jo sangen nopeasti.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On tietysti hyvä esittää

toivomuksia keskustelussa Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksesta, jotka liittyvät ympäristönsuojeluun. Varmasti se on asia, jossa Euroopan neuvostolla on ja tulee olemaan merkittävä rooli, kuten ed. Pulliainen toivoi ja ed. Hilpelä totesi.

Kuitenkin haluan tässä yhteydessä korostaa, että kuten ed. Hilpelä varsin hyvin Suomen valtuuskunnan puheenjohtajana tietää, Euroopan neuvosto haluaa pitää roolistaan kiinni silloin, kun on kysymys ympäristönsuojelusta, sosiaalasioista, kulttuuri- ja koulutusasioista. Mutta rehellisyyden nimissä on myös sanottava, että kilpailu EY:n taholta on erinomaisen kovaa. EY-maat ovat kiinnostuneita hoitamaan omat kulttuuri-, koulutus-, sosiaali- ja ympäristökysymyksensä omassa piirissään, ja näyttää siltä, että meidän Euroopan neuvoston jäsenten toivomuksesta huolimatta EY tekee omaa työtään. Näin Euroopan neuvosto ja Euroopan yhteisö tekevät päällekkäistä työtä kaikista niistä hurskaista toivomuksista huolimatta, mitä mm. Euroopan neuvoston yleiskokouksissa on useaan otteeseen todettu.

Rouva puhemies! Ihan lopuksi ihmisoikeussopimuksesta: Haluan myös omasta puolestani tuoda iloni siitä, että tämä on näin nopeasti saatu kuitenkin eduskunnan ratifioitavaksi. Se on paljon nopeampi aika-tila kuin olemme pystyneet olettamaan. Myöskin tämä osoittaa sen, että Suomi on sittenkin ilmeisesti paremmassa kunnossa ihmisoikeuksien suhteen kuin pari vuotta takaperin epäilimme.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä hommassa nyt viisi-toista vuotta mukana olleena toteaisin ed. Elolle asian, jonka hän varmasti tietää itsekin: Euroopan neuvoston piirissä on nimenomaan luonnonsuojelun alalla tehty erittäin monta asiakirjaa, ihan viimeisen vuodenkin aikana, jotka ovat sen jälkeen menneet Euroopan yhteisön päättävien elinten hyväksyttäväksi ja jotka sieltä ovat sitten menneet jäsenvaltioitten täytäntöön pantaviksi ja myöskin niiltä osin, kuin lainsäädäntöä vaativat, lainsäädäntötyönä hoidettavaksi. Kyllä tästä on tuoreita esimerkkejä viimeisen parin vuoden aikana. Tiedän sen sen takia, että olen itse ollut kirjoittamassa niitä asiakirjoja, jotka tämän prosessin ovat käyneet läpi ja ovat jo johtaneet kansallisvaltioitten tasolla

toimenpiteisiin. Näen tässä suuren toivon, ja sitä mahdollisuutta pitää käyttää tehokkaasti hyväksi.

Ed. Hilpelä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En ole ed. Elon kanssa sinänsä kovinkaan paljon eri mieltä siitä, ettei jonkin verran päällekkäisyyttä olisi, mutta sitä yritetään, niin kuin ed. Elo varmasti tietää, poistaa sillä, että Euroopan neuvoston pääsihteeri, ministerikomitean puheenjohtaja ja vastaavat henkilöt EY:n puolella kokoontuvat nyt useita kertoja vuodessa tarkastelemaan tilannetta ja tavallaan katsovat, kumman mandaattiin mikäkin asia parhaiten soveltuisi.

Yksi hyvä esimerkki siitä, mitä Euroopan neuvosto merkitsee — sen lisäksi mitä ed. Pulliainen mainitsi ympäristöasioista — on se, että Euroopan neuvoston sosiaalinen peruskirja on ollut pohjana Euroopan yhteisöjen taannoin hyväksymälle peruskirjalle, joka on kylläkin paljon suppeampi teos kuin Euroopan sosiaalinen peruskirja eli Euroopan neuvoston vastaava asiakirja.

Siitä syystä näen kyllä, että tämä tilanne ja varsinkin nyt, kun uusia maita sinne tulee mukaan, on sellainen, että Euroopan neuvoston rooli näissä kysymyksissä, sosiaali-, kulttuuri- ja ympäristökysymyksissä, entisestään vain kasvaa ja tulee tärkeämmäksi ja Euroopan neuvosto aktivoituu näissä asioissa.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Haluan lyhyesti todeta ed. Hilpelän ja ed. Pulliaisen puheenvuoron johdosta sen, että ei kai ongelma ole se, että ympäristö-, sosiaali- ja ihmisoikeuskysymyksiä käsiteltäisiin vaikka kahdellakin foorumilla, vaan se, miten kokonaisuus rakentuu. Ed. Pulliainen sanoi, että hän on toiveikas, ja varmasti toivo täytyy tässä koko ajan säilyttääkin, mutta kyllä tässä on myöskin suuri vaara, että taloudelliset näkökohdat kuitenkin alistavat muut allensa ja hyvää kokonaisuutta ei synny. Kuitenkin kokonaisuus, jossa myös ympäristö- ja ihmisoikeuspuolet ovat vahvasti mukana, on se, mihin toivo täytyisi asettaa.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Aivan lyhyesti ed. Kuuskoski-Vikatmaan puheenvuoron johdosta haluaisin todeta, että mitä ihmisoikeussopi-

mukseen tulee, niin kyllä siinä suhteessa Euroopan neuvosto on ollut ja tulee varmasti tulevaisuudessa olemaan aivan keskeinen Euroopassa. Tällä alalla tuskin Euroopan yhteisö edes pyrkii meidän kanssamme kilpailemaan, tarkoitan Euroopan neuvoston kanssa.

Mitä sitten sosiaaliseen peruskirjaan tulee, niin on aivan varmaa, että lähivuosina Euroopan neuvoston sosiaalista peruskirjaa joudutaan uudistamaan. Totean vain kaksi asiaa lyhyesti: Ensinnäkin se on 60-luvun alussa muodostettu. Siellä puhutaan mm., että on pakko järjestää kahden viikon kesälomat, siellä puhutaan murto-osasta esimerkiksi äitiyslomaa siihen verrattuna, mitä Suomessa annetaan. Mehän puhumme nykyään vanhempainlomasta emmekä enää mistään äitiyslomasta. Pari esimerkkiä vain.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun muistelee viimeviikoista Ees-keskustelua eduskunnassa, niin kyllähän siellä todella talousasiat olivat niin valtavan voimakkaasti esillä, että pelko, joka ed. Kuuskoski-Vikatmaalla puheenvuorosaan oli, on ilmeinen. Mutta kun miettii, mikä olisi se konsti millä tähän hommaan päästäisiin kyökin portaan kautta edes sisälle tuomaan sinne ympäristöpoliittinen näkökulma painotuksiin, niin se on juuri Euroopan neuvosto. Se on se kyökin porras, jonka kautta tämä homma voi onnistua. Ei se mene niitten neuvottelijoitten kautta eteenpäin, jotka Ees-neuvotteluja käyvät, jolloin taloudelliset näkökohdat ovat keskeisesti esillä.

Ed. Jokinen: Arvoisa puhemies! Suomen päätöksentekotason suhtautuminen ihmisoikeuksien määräysten hyväksymiseen ja käytännön soveltamiseen on ollut kovin hidasta. Suomen lainsäädännössä on edelleen useita kohtia, jotka kaipaavat muutoksia ja korjauksia. Käytäntö on lisäksi puutteellinen, eikä ihmisoikeushenkeä ole onnistuttu saamaan voimaan maassamme. Asiasta on tehty eduskunta-aloitteita ja -kyselyjä ainakin kahden vuosikymmenen ajan. Jostakin syystä tarvetta puutteiden poistamiseksi ei maamme hallituksen taholla ole kuitenkaan otettu vakavasti.

Tiedonvälityksen tehtävä tulisi olla vastuun ja oikeudenmukaisuuden edistäminen ja myös lainsäädännön puutteiden esille nosta-

minen ja tätä kautta myös lainsäätäjien vastuun herättäminen. Käytännön todellisuus on ollut kuitenkin täysin päinvastainen. Eli julkisuudessa nousee esiin täysin päinvastaisia ilmiöitä: Ihmisoikeuksien periaatteiden polkemista harrastetaan julkisen sanan palstoilla huolestuttavan runsaasti eri muodoissa. Vähäinen ei suinkaan ole Suomeen pyrkiviä pakolaisia vastaan suunnattujen mielipiteiden nostattaminen.

Hyvin vastahakoisia ovat Suomessa olleet sellaiset lain muutokset, jotka sallivat ulkomaalaisten osallistua yhdistystoimintaan, vaikka tuo asenne on ihmisoikeuksien hengen ja kirjaimen vastainen. Yleinen suomalainen ajattelu syntyy ja muodostuu nimenomaan myös siltä perustalta, mitä lain pykälät ja asetukset sanovat. Niistä löytyy tänä päivänä edelleen sellaisia kohtia, jotka jarruttavat yleisen asenteen muutosta ja ihmisoikeuksien hengen mukaista ajattelua.

Esimerkkinä voisin sanoa, että kuolemanrangaistus on poistettava: ensimmäinen artikkla, joka on kirjoitettu jo 1950. Ei se ole ollut salainen. Suomessa vielä 1970-luvulla oli kuolemanrangaistus laissa. Vähitellen se sieltä saatiin pois, mutta ei ole suinkaan kunniaksi, että niin pitkään pidettiin tuollaista kohtaa lainsäädännössä tällaisessa maassa, joka kuitenkin uskoo olevansa eturintamassa monessa asiassa.

Rikoslakiemme jälkenjääneisyys on myös konkreettinen esimerkki siitä, miten hitaita muutokset ja uudistukset ovat juuri ihmisoikeuksien alueella. Onkin ilolla todettava, että ainakin jotain hyvää tapahtuu rakkaassa isänmaassamme, kun se joutuu ottamaan huomioon muiden Euroopan maiden käytännön yhtyneeseen Eurooppaan jouduttaessa tai päästyä. Oleellisia yhteistyön vaikutuksia onkin käsitelty ihmeteltävän vähän. Ehkä ne aiotaan sivuuttaa kaikessa hiljaisuudessa niin pitkään kuin se käy. Loputtomiin ei kuitenkaan voida sivuuttaa kaikkein oleellisimpia ihmisoikeuksien sääntöjä ja periaatteita, sillä Euroopan neuvoston yhtenä tärkeimmistä toimintamuodoista on pidetty ihmisoikeuksien ja yksilön perusvapauksien suojaamista ja niiden toteutumisen kansainvälistä valvontaa.

Suomenkin on vihdoin aika ottaa vakavasti jo neljä vuosikymmentä sitten allekirjoitetut Euroopan ihmisoikeuksien ja perusvapauksien artiklat sekä niitä täydentävät pöy-

täkirjojen ohjeet. Yleissopimus on tullut voimaan jo 3 päivä syyskuuta 1953, joten aikaa lakien muuttamiseen ja ihmisoikeuksien hengen hyväksymiseen on hitailla suomalaisillakin ollut riittävästi.

Kysymys YK:n ihmisoikeuksien julistuksen periaatteista on niin vakava ja velvoittava sekä kaikkia YK:ssa mukana toimivia valtioita koskeva, että sen asiakirjan ohjeita ei ole oikeutta erottaa nyt käsittelyssä olevasta ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdystä yleissopimuksesta. Vaikka käsittelyssä oleva asiakirja jääkin vielä puutteelliseksi varsin merkittävilta osin, on toki tärkeää asettaa tavoitteeksi, että ihmisen perusoikeuksiin kuuluu myös oikeus työhön.

Ihmisoikeuksien perusvapauksiin kuuluu myös uskonnonvapaus, joka Suomessa on puutteellinen. Meillä on erilaisia uskontoja, mutta kouluissa loukataan tätä perusoikeutta jatkuvasti. Ehkä tämäkin korjaantuu, kun perusvapaudet etenevät käytäntöön. Amerikan kouluissa, USA:ssa, ei uskontoa sallita tunnettavan lasten mieliin, vaan kaikilla siellä on YK:n ihmisoikeudet ainakin tältä kohdin voimassa. Suomi on takapajula tässäkin suhteessa, mutta siitä puhutaan aivan liian vähän.

Olisi vihdoin aika niin julkisten tiedotusvälineiden kuin koko tiedotuskoneiston pohtia niitä vakavia puutteita, joita Suomen lainsäädännössä ilmenee suhteessa Suomen hyväksymiin kansainvälisiin periaatteisiin. Erityisen velvoittava se on siitä syystä, että Suomi selviytyisi toistuvilta huomautuksilta rikkoessaan Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien sopimuksia. Se vaara on todella olemassa hyvinkin monessa tasossa, ellei nykyinen käytäntö nopeasti muutu. Lakien muutokset tulee toteuttaa sopimuksen velvoitusten mukaan. Meillähän on edelleen voimassa keisarivallan aikaista lainsäädäntöä ja monia omituisuuksia lain teksteissä, joten työtä tulee riittämään, jotta Suomi onnistuu vastaamaan esille nouseviin haasteisiin ja uudistumaan ajan vaatimalla tavalla.

Siviilipalvelumääräykset ovat meillä edelleen ihmisoikeusperiaatteiden vastaisia. Tähän suomalaiseen erikoisuuteen on jo jouduttu puuttumaan kansainvälisellä tasolla, mutta suomalainen jukuripäisyys ei ole tilannetta toistaiseksi korjannut.

Ed. Zyskiewicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jokisen hyökkäys Suomen ihmisoikeustilannetta vastaan on lähes uskomatonta kuultavaa ensinnäkin sen takia, että Suomessa ei todellakaan vain luulla, vaan tiedetään, että Suomen ihmisoikeustilanne on kunnossa. Suomi on ihmisoikeuksien suhteen todellakin maailman eturivin maiden joukossa. Tämän kaltainen Suomen ihmisoikeustilanteen vääristely ja mustamaalaus, mitä ed. Jokinen puheenvuorosaan harrasti, on todellakin lähes uskomatonta kuultavaa.

Toiseksi en malta olla sanomatta, että ed. Jokisen puheenvuoro tulee sitäkin käsittämättömämmäksi, kun muistetaan, mitä poliittista ryhmää ed. Jokinen itse edustaa. Hän edustaa SKDL:ää, kommunisteja, ja viimeistään viime kuukausien tapahtumat Euroopassa ovat jokaiselle, ed. Jokinen, osoittaneet, minkälainen on ihmisoikeustilanne niissä maissa, joissa toteutetaan tai on toteutettu ed. Jokisen kannattaman ideologian, sosialismin, mukaista yhteiskuntajärjestelmää. Näissä maissa ei pelkästään ole onnistuttu köydyttämään maan talous, ei pelkästään ole onnistuttu saastuttamaan maan luonto, vaan sen lisäksi on onnistuttu tietysti riistämään kansalaisilta kaikkinaiset poliittiset toimintaoikeudet ja yksinkertaisimmatkin ihmisoikeudet.

Ed. Hilpelä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jokinen totesi mm., että meillä on voimassa joukoittain keisariajan lakeja, jotka rikkovat ihmisoikeuksia. Minä kyllä kiistan tämän, sillä jos näitä olisi voimassa, niin me emme voisi lähteä siitä tilanteesta, että me teemme vain yhden varauksen eli suullisen käsittelyn puuttumisen varauksen tällä hetkellä, kun lähdemme ratifioimaan ihmisoikeussopimusta.

Toinen asia on yksityiskohta siviilipalveluajan pituudesta. Minäkin puheenvuorossani totesin, niin kuin muun muassa ed. Särkijärvi puheenvuorossaan, että siitä ei ole tarkkaa tietoa. Näin ovat asiantuntijatkin sanoneet. Siitä ei ole tarkkaa tietoa, kuinka reagoidaan, koska jokaisessa maassa tilanne on hieman erilainen. Puheenvuorossani nimittäin sitä aluetta, johon tämäkin saattaa kuulua, ns. harmaaksi alueeksi meidän lainsäädännössämme, jossa vasta sen jälkeen, kun valituksia on tehty ja niihin päätökset saatu,

tiedämme, onko lainsäädäntö ihmisoikeussopimuksen mukaista vai eikö vai joudummeko sitä muuttamaan.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mikä sen paremmin kuin ed. Zyskoviczin puheenvuoro hänen tuotuneena vastatessaan todistaisi siitä, että meillä todella ollaan jäljessä? Niitä tosiasioita luetelin, ja löytyy kyllä meidän lainsäädännöstämme ihan sellaisia tekstejä, joissa voidaan osoittaa, että ollaan aika paljon jäljessä. Tähän asiaan eivät missään tapauksessa kuulu ulkopuoliset maat, joihin ed. Zyskovicz viittasi, sillä minulla ei ole niiden kanssa mitään tekemistä. Kysymys oli tässä yhteydessä niistä ongelmista, joita meillä on, ja ne pitävät paikkansa, mutta ne eivät toki korjaannukaan, jos nimenomaan perustuslakivaliokunnan puheenjohtajakin ottaa tuollaisen kannan. Mitä toivoo on asian parantamisesta, jos kerran ei edes haluta kuulla, että meillä on näitä puutteita, joita tuossa luetelin, ja niitä on vielä paljon paljon enemmän?

Ed. Hilpelän puheenvuoroon olisin vastannut sen verran, että tietenkin voidaan todeta, että meidän lainsäädännössämme on näitä sanontoja. Minä tänään nimenomaan olen luenut sieltä keisarivallan aikaista tekstiä. En tarkoittanut, että se on juuri näihin asioihin liittyvää, vaan nimenomaan meidän lainsäädännössämme on sellaisia jäänteitä virallisessa tekstissä, jotka olisi kyllä aika poistaa.

Ed. Zyskiewicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuotumukseni ed. Jokisen puheenvuoron johdosta ei todellakaan johtunut siitä, että ed. Jokinen olisi ollut oikeassa, vaan siitä, että hän oli niin tyystin väärässä. Ne esimerkit, joilla hän oli osoittavinaan Suomen ihmisoikeustilanteen kehittoutta, olivat sitä luokkaa, että Suomessa on kuolemanrangaistus poistettu vasta 1970-luvulla, kun ymmärtääkseni viimeinen rauhan aikainen täytäntöönpanu kuolemantuomio Suomessa on annettu joskus 1800-luvulla. Jos tämän kaltaisilla esimerkeillä todistellaan Suomen ihmisoikeustilanteen kehittoutta, silloin kehitys on lähinnä todistajassa.

Mitä tulee sosialistisiin maihin, niin ed. Jokinen sanoi, että niiden maiden kanssa hänellä ei ole mitään tekemistä. Minulla on sellainen käsitys, että ed. Jokisella on ollut

niiden maiden kanssa hyvin paljonkin tekemistä. Missään tilanteessa en ole havainnut, että ed. Jokinen näissä kanssakäymisissään tai muissa yhteyksissä olisi nähnyt minkään kaltaista huomauttamista näiden maiden ihmisoikeustilanteesta, vaikka, kuten sanoin, viimeistään tänä päivänä, ed. Jokinen, jokainen voi nähdä, miten näissä maissa todellakin kansan vähemmistö on hallinnut kansan enemmistöä ja kansalaisilta on riistetty alkeellisimmatkin poliittiset toimintaoikeudet ja poliittiset ihmisoikeudet.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ollut toisessa lakivaliokunnassa varapuheenjohtajana 70-luvun alkupuolella ja tiedän varsin tarkkaan pohdinnan kuolemanrangaistuksen poistamisesta. Se jäi silloin, mutta seuraavien vaalien jälkeen ilmeisesti tuli poistetuksi. Se vain esimerkiksi siitä, minkälaista lain tekstiä meillä edelleen on, on varmasti tällaisia epäkohtia. Pitkän aikaa sentään on ollut olemassa meidän järjestelmämme, joten kyllä meillä olisi ollut aikaa myös korjata lainsäädäntö.

Vielä tuon toisen ulkopuolisen esimerkin mukaan ottaminen valttina tässä keskustelussa on kyllä heikkouden osoitus ed. Zyskowiczin taholta.

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Haluan lyhyellä puheenvuorollani asettua tukemaan ed. Almgrenin keskustelun alkupuolella käyttämää puheenvuoroa. Teen näin siksi, että olen itsekin ajatellut tässä lähetekeustelussa puuttua samaan kysymykseen eli kysymykseen siitä, miten Suomen aborttilainsäädäntö sopeutuu ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn sopimukseen. Toivon, että ulkoasiainvaliokunta, jonka jäsen myös ed. Almgren itse on, voisi paneutua tähänkin yksityiskohtaan. Toivon myös, että lopputulos voisi olla ihmiselämän kunnioittaminen jo ennen syntymää.

Siltä varalta, että jotkut edustajat pitäisivät tätä asiaa eduskuntakeskusteluun tai lainsäädäntötyöhön sopimattomana, haluan kertoa, että eduskunnan sosiaalivaliokunta paneutui kiitettävällä ahkeruudella tähänkin asiaan lastensuojelulain ja selonteon käsitteilyn yhteydessä. Silloin me kyselimme asiantuntijoilta valiokunnassa, velvoittaako laki suojelemaan syntymätöntä lasta, ja kyselimme myös, voisimmeko laatia lain sellaiseksi,

että se velvoittaisi suojelemaan myös syntymätöntä lasta. Asiantuntijat pitivät tätä kysymystä aihepiiriin kuuluvana, mutta sen verran vaikeana, ettei sitä voitu kirjoittaa konkreettisesti lakiin, siis lastensuojelulakiin, ja niin päädyttiin suojelemaan äitiä, mitä kautta toivottiin myös sikiön tulevan suojeluksi.

Valitettavasti tämä jäi silloinkin todella vain toivomukseksi, koska murheellinen asia on se, että meillä syntyy jatkuvasti noin 600 sellaista lasta vuosittain, jotka ovat syntymähetkellä humalatilassa. Toistan sen kysymyksen, minkä lastensuojelukeskustelun yhteydessä täällä esitin, eli mielestäni meidän täytyy asettaa myös näissä yhteyksissä kysymys: Onko ihmisellä oikeus syntyä selvin päin? Ongelmana taitaa näissä asioissa olla se, että meiltä puuttuu valmius keskustella tämän kaltaisista asioista.

Toivonkin lopuksi, että näiden asioiden arvoa eduskunnassa ei alennettaisi siitä syystä, että ns. kristilliset piirit ottavat ne esille. Käsiteltävään sopimukseenhan sisältyy myös 9 artikla, joka käsittelee uskonnonvapautta. Se on paitsi vapautta uskonnosta myös vapautta uskontoon.

Ed. Donner: Arvoisa rouva puhemies! Joskus on myönteistä, että maamme presidentti matkustaa. Koska hän toukokuussa matkustaa Strasbourgiin, niin kovalla kiireellä hallitus ehdottaa, että hyväksyisimme tämän yleissopimuksen.

Tämä on tässäkin tapauksessa osoitus eräästä tavasta, jolla maataamme hallitaan. Hallitus reagoi tapahtumiin — ruotsiksi sanottaisiin ”regeringen reagerar men agerar inte”, mutta valitettavasti suomen kieleen tämä hyvä sanonta ei sovi. Hallitus reagoi tapahtumiin ja päättää nyt viedä tätä asiaa eteenpäin. Olisi ollut mielekkäämpää, jos hallitus olisi antanut ne esitykset, joita tässä luvataan, siis sivulla 5 tässä mietinnössä puhutaan rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen ja ulkomaalaislain eräiden säännösten muuttamisesta. Mistä syystä, sietää kysyä, ulkomaalaislakipakettia ei ole tuotu eduskuntaan? En tunne syytä.

Joka tapauksessa tämä esitys on pieni, mutta kuitenkin askel kohti humanimpaa tai inhimillisempää yhteiskuntaa. Tässäkin asiassa voidaan taas todeta, että reaktio on tietysti myönteinen, mutta olisimme voineet

silloin, kun liityimme Euroopan neuvostoon jo todeta ja totesimme täällä eduskunnassakin, että oli syytä muuttaa lakejamme. Me tietysti mielellämme kerskailemme sillä, että kuulumme, kuten ed. Zyskowicz sanoi, ihmisoikeusasioissa maailman huippuihin, mutta sehän ei estä meitä muuttamasta yhteiskuntaamme myös lakiemme avulla parempaan suuntaan. Valitettavasti on tietysti todettava, että emme muutu eurooppalaisiksi tai inhimillisemmiksi vain sen takia, että muutamme lakejamme.

Eräs esimerkki on suomalainen vankeinhoito. Voidaan tietysti todeta, että me seuraamme lakeja, noudatamme niitä. Suomi oli takavuosina Euroopan huippumaita, mitä tulee vankien lukumäärään per capita. Nyt olemme tosin pudonneet kymmenennelle sijalle, mutta vieläkin on pitkä matka kuljetavana, ennen kuin voidaan sanoa, että vankien lukumäärä Suomessa kuuluu Euroopan alhaisimpiin. Tämä on vain esimerkki siitä, että lainsäädäntö ei sinänsä paranna meidän tilannettamme.

Toinen asia, josta ed. Niinistö jo tämän keskustelun alussa puhui, oli ulkomaalaistoinaston toiminta. Se perustuu varmaankin lakeihin ja asetuksiin, mutta se on useimmissa tapauksissa epäinhimillistä. Sitä tosiasiaa ei myöskään muuta se, että hyväksymme konvention. Esimerkkejä voisi mainita useampiakin.

Aseistakieltäytyjistä ja siviilipalveluksesta on myös puhuttu. Ed. Särkijärvi esitti minusta hieman vääranlaisia tietoja, koska tosiasia on, että normaali asepalvelus on 240 päivää ja normaali siviilipalvelus on 480 päivää. Ainakin minun laskuoppini mukaan se merkitsee palvelusajan tuplaantumista. Hän puhui muistaakseni 30 prosentista.

Ed. Soininvaara totesi, että esityksessä on myönteistä eurooppalaisuutta, ja hän ilmeisesti tarkoitti, että on myös paljon kielteistä eurooppalaisuutta. Kun katson tämän pienen ja joskus syrjäisen maan oloja, Suomen oloja, ulkoapäin, niin en asettaisi kysymystä tällä tavalla sen takia, että Euroopassa on paljon sellaista myönteistä eurooppalaisuutta, jota ei meillä esiinny. Kaikkien rajojen avautumisen, tosiasian, että liitymme myös taloudelliseen yhteistyöhön, että eurooppalaistumme monissa muissakin asioissa, jotka voivat merkitä joitakin vaaroja, pitäisi merkitä kahta asiaa: inhimillisempää yhteiskun-

taa Suomen kannalta ja inhimillisempää suhtautumista monessa asiassa, joita ei tässä tarvitse kertoa, myös kulttuurissa.

Myönteinen eurooppalaisuus ei tietenkään ole vain sitä, että me olemme hyväksymässä tämän. Se merkitsee lisääntyvää kielitaitoa, eurooppalaisen perinteen, sanotaanko vaikkapa dissent-perinteen hyväksymistä, ja sitä on ilmeisesti vaikea Suomessa hyväksyä. Sitä ei myöskään lainsäädännöllä kovin helpolla muuteta. Ehkä se johtuu siitä, että tämä yhteiskunta on niin pieni, että se on monessa mielessä monoliittinen, että täällä ei ole kilpailevia yhdyskuntia ja että vain yhden tahon mielipide on määräävänä, useimmiten hallituksen. Kuten eduskunnassa olijat tietävät, hallitus on määräävä, ja eduskunta saa seurata hallituksen määräyksiä. Jos eduskunta olisi näistä asioista ollut päättämässä, niin olisi saatu ensin odottaa sitä, että me saisimme lakiesitykset, joiden perusteella olisimme voineet hyväksyä konvention. Nyt tapahtuu päinvastoin luultavasti siksi, että presidentillä olisi asiaa Strasbourgisiin. Tämä on valitettava tosiasia.

Täällä on myös puhuttu pidätysajoista. Kun ulkoasiainvaliokunnassa kuultiin asian tuntijoita jo ennen kuin tämä asia varsinaisesti oli sinne viety, niin siinäkin asiassa me muodollisesti seuraamme eurooppalaisia konventioita, mutta voi hyvinkin olla, että Euroopan tuomioistuimien tulee vähitellen tulkitsemaan määräyksiä toisella tavalla, ja se merkitsee sitä, että me olemme taas jälkijunnassa, koska me olemme juuri rimaa hipoen mukana.

Minua ärsyttää, koska itsekehushkelu, jota Suomessa joskus tapahtuu, että me olemme aina kärjessä asioissa, ei pidä paikkaansa. Suomalainen yhteiskunta on mahdollisesti suomen kieltä puhuville suomalaisille ja ruotsin kieltä puhuville suomalaisille hyvä yhteiskunta, mutta se ei ole hyvä yhteiskunta vierasmaalaisille, ulkomaalaisille ja sellaisille vähemmistöille, joiden — sanotaanko näin — ominaispaino on alhainen. Sen me kaikki tiedämme, ja se meidän pitäisi tunnustaa. Piittaamatta siitä, mitä täällä määrätään, meidän pitäisi tehdä jotain sen asian puolesta. Suomessakin on rasismia, ja sitä ei tällä poisteta.

Tällä puheenvuorolla, rouva puhemies, haluan vain sanoa, että seuraamalla lakeja ja asetuksia yleensä ja seuraamalla tätä voimme

tietysti parantaa legaalisti asemaamme, mutta yrittämällä luoda inhimillisempää yhteiskuntaa me voimme kehittyä eurooppalaisiksi hyvässä mielessä, siinä myönteisessä mielessä, josta ed. Soininvaara puhui. Toivonkin tällaista kehitystä, mutta suvaitsemattomuutta ei Suomesta kytketä pois hyväksynnällä, vaan sillä, että me kaikki omassatunnossamme ajattelemmesitä, mitä me teemme ulkomaalaisten vähemmistöjen suhteen, millä tavalla me olemme inhimillistä Suomen kansaa.

Ed. Hilpelä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En puutu kuin yhteen kohtaan ed. Donnerin puheenvuorossa, nimittäin siihen, kun hän totesi, että ed. Särkijärvi, joka nyt ei itse ole paikalla, vertaili siviilipalvelusajan ja asevelvollisuusajan päivämääriä toisiinsa. Matematiikka ei pitänyt paikkaansa ed. Donnerin mielestä, koska aika on kaksinkertainen. Mutta ed. Särkijärvi totesi kyllä, että eräs toimikunta on laskenut siviilipalvelusajan pituutta nimenomaan tunteina, ja sillä tavalla kai asia on, että hyvin moni siviilipalvelusmies — tietysti riippuen siitä tehtävästä, jossa hän on — tekee ehkä vain 8 tuntia päivässä työtä, kun sen sijaan asevelvollisen palvelusaika on 24 tuntia vuorokaudessa. Tämä kai se tulkinta on, jonka mukaan voidaan päätyä myös tuohon 30 prosenttiin. Näin olen ymmärtänyt.

Ed. Donner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tällä laskutavalla tietysti mitä tahansa voidaan todistaa, mutta entisenä siviilipalvelusmiehenä voin vain todeta, että jouduin palvelemaan 16 kuukautta ja normaali asevelvollinen palvelee 8 kuukautta. En tiedä näistä työajoista mitään. Tiedän vain sen, että me siviilipalvelusmiehet koemme tämän rangaistuksena. Se on rangaistus, ja se on epäinhimillisen pitkä, mutta tiedän myös, että toimikunta on sitä lyhentämässä. Toivon mukaan liikumme tälläkin alueella kohti Eurooppaa hitaasti, mutta liian hitaasti ja liian epävarmasti.

Ed. Jansson: Värderade talman! Det finns ju som vi vet flera minoriteter i Europa än vad det finns stater och den delning av Europa, av vår världsdel som skedde efter andra världskriget och Jaltakonferensen skall nu bringas till ett slut. Ett led i den processen

är utan vidare det som vi nu har behandlat på det ekonomiska och juridiska planet.

Rdm. Särkijärvi nämnde redan att Ålandsfrågorna kan bli problematiska i den fortsatta behandlingen av denna människorättskonvention här i riksdagen. Senaste fredag under remissdebatten anförde jag de skäl som jag tror att talar för en behandling utan problem, där jag också instämde i den motivering regeringen anlägger i fråga om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, men tvivelsutan skall de här frågorna naturligtvis underkastas en saklig och noggrann kontroll i riksdagen både i utrikesutskottet och i grundlagsutskottet. Men inte nog med det: frågorna skall också behandlas i Ålands landsting och det är kanske här som en delvis ny dimension kommer in i bilden. Allting sker ju så snabbt jämfört med fredagens diskussion.

Den lagstiftning regeringen nu i denna proposition behandlar avser enligt all rimlig tolkning den nuvarande självstyrelselagen för Åland. Det är ju så att den skall förnyas. Den processen har pågått i nästan 20 år redan och är problematisk.

Förslag till ny lagstiftning har funnits ganska länge i ett fixt och färdigt skick, men de har stannat upp i regeringen. Det blir så med en sådan lagstiftning, där man sannolikt kan bedöma att landstingets på Åland bedömning av denna människorättskonvention skall ske både i förhållande till nuvarande lag och i förhållande till en ny självstyrelselag utan att man vet när den kommer eller hur den slutgiltigt ser ut.

Den självstyrelselag, som jag nu talar om och som nödvändigtvis borde komma hit till riksdagen så att vi också här vet mot vad man skall jämföra det som rdm. Särkijärvi påpekade, den har man kompromissat så mycket om redan att det inte finns ytterligare saker att kompromissa om. Idealet vore enligt min mening att denna lag, förslaget till ny självstyrelselag för Åland, borde komma hit till riksdagen så snabbt att åtminstone grundlagsutskottet kan behandla vardera propositionen samtidigt i ett sammanhang. Då ges det svar på den här typen av frågor som nu har blivit ställda och som naturligtvis kommer att ställas framöver. Men då ger man också Ålands landsting en rimlig möjlighet och en chans att veta i förhållande till vilken rättsordning man lämnar samtycket

till konventionen. Det får ju ändå inte bli på det sättet att nu när vi med denna uppenbara brådska, som rdm. Donner också pekade på, av tidsskäl godkänner konventionen med tilläggsprotokollen, försätter vi oss i ett läge där en del av landet står utanför dess tillämpning. Jag tycker inte att det är trevligt för någon, allra minst för republikens president om han skall göra den resa som nämndes, vilket är sant, i ett läge där man inte vet hurvida mänskiorättsnormerna gäller hela republikens område. Det är enligt min mening totalt onödigt att ställa det så. Vi behöver inte göra det. Mitt hopp står till regeringen, som snabbt kunde fungera i saken och därmed sammanföra de här två ärendena till en och i stort sett samma handläggning i riksdagen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

6) Ed. Tenhiälän ym. lakialoite n:o 20 pienyrittäjien ansioturvalaiksi

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetäisiin toiseen lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Tenhiälä: Rouva puhemies! Silloin kun käytiin välikysymyskeskustelua Wärtsilään liittyvistä tapahtumista, niin hyvin selvästi tuli esiin, että meillä erityisesti alihankintatöitä tekevät pienyritykset ovat vaikeassa tilanteessa, kun tapahtuu suurempi konkurssi, jossa asianomainen ei pysty maksamaan alihankintayrityksille kuuluvia maksujaan. Jotta tällaisessa tilanteessa ei oltaisi siinä, että pallotellaan alihankintayritysten mahdollisia saatavia, olisi paikallaan, että tätä varten tehtäisiin lainsäädäntöä. Meillähän budjetissa on ollut takavuosina niin ikään määräraha, jota on voitu antaa tämän

tyyppisille pienyrityksille, mutta tällä hetkellä määrärahaa ei ole.

Aloitteessa ehdotetaan säädettäväksi pienyrittäjiä varten ansioturvalaki. Lailla turvataisiin pienyrittäjän toimeksiantosuhteeseen perustuvat saatavat toimeksiantajan konkurssissa valtion varoin. Toteutettaessa pienyrittäjän ansioturvajärjestelmää lähtökohtana voidaan pitää, että yrittämiseen kuuluu olennaisena osana liikeriski, joka on yrittäjän itsensä eikä yhteiskunnan kannettava. Eri-tyistapauksessa kuitenkin kansalaisten sosiaalinen yhdenvertaisuus ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus puoltavat yhteiskunnan jonkin asteista osallistumista liikeriskin kantamiseen. Lakialoitteessa on kysymys näistä erityistapauksista.

Aloitteessa ehdotetaan, että pienyrittäjän ansioturvana maksettaisiin viimeisten kuuden kuukauden aikana ennen toimeksiantajan konkurssiin asettamista suoritettuun työhön perustuvat saatavat. Pienyrittäjällä tarkoitetaan yrittäjää, joka ottaen huomioon toimeksiantosuhteen pysyvyyden, työn laadun ja muut olosuhteet on rinnastettavissa työntekijään. Työntekijöiden saatavat konkurssissa on turvattu erillisen palkkaturvain nojalla.

Lakiehdotuksen keskeisenä tarkoituksena on turvata mm. kuorma-autoilijoiden, työkojen omistajien ja näihin rinnastettavien yrittäjien asema. Tällaiset pienyrittäjät eivät useinkaan ole työsuhteessa toimeksiantajaansa sen vuoksi, että heidän palkanmaksutansa poikkeaa työntekijöistä siinä, että pienyrittäjät suorittavat työtä omistamiensa työvälineiden, yleensä koneen, avulla, ja se vaikkuttaa ratkaisevasti maksettavan korvauksen rakenteeseen.

Ehdotetun lain tavoitteena on, että pienyrittäjän ansioturvana konkurssissa maksettava korvaus määräytyisi tehdyn työn pohjalta eikä pääomapanoksen, riskinoton tai muiden vastaavien, pelkästään yritystoiminnalle tunnusomaisten piirteiden perusteella. Tämä periaate ehdotetaan käytännöllisistä syistä lakia säädettäessä toteutettavaksi siten, että yrittäjän omalla vastuulle jäisi 20 prosenttia saatavasta. Ansioturvan enimmäismääräksi ehdotetaan 100 000:ta markkaa.

Rouva puhemies! Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun eduskunta on sen hyväksynyt.

Järjestelmän toimivuuden varmistamiseksi laki ehdotetaan säädettäväksi määräaikaisena. Kolmen vuoden määräajan jälkeen järjestelmässä mahdollisesti ilmenevät ongelmat voitaisiin korjata uudessa pysyvässä laissa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään toiseen lakivaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon

7) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 5 (A n:o 2)

8) Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 1 (HE n:o 100/1989 vp.)

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13, kyselytunti ensi torstaina kello 17.

Täysistunto lopetetaan kello 17.22.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

